

INOMER

rekabet ve kalkınma

2016 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı

Program Sonrası Değerlendirme Raporu

Aralık 2020

İçindekiler

Kısaltmalar ve Tanımlar	3
Kısaltmalar	4
Tanımlar	4
Yönetici Özeti	6
Giriş.....	10
1. Program Hakkında Genel Bilgiler	11
1.1. Programın Tanım ve Kapsamı	11
1.2. Programların Amaç, Öncelik ve Performans Göstergeleri	12
2. Programın Sonuçları.....	14
2.1. Bütçe Gerçekleşmeleri.....	14
2.2. Proje Başvuruları, Sözleşme İmzalanan ve Tamamlanan Projelere İlişkin İstatistik Bilgiler	14
3. Programın Değerlendirilmesi	17
3.1. Değerlendirmede Kullanılan Yöntem.....	17
3.1.1. Değerlendirme Kriterleri.....	17
3.1.2. Yapılandırma.....	19
3.1.3. Yararlanıcılara Yönelik Anket Uygulaması	19
3.1.4. Yarı Yapılandırılmış Mülakatlar	19
3.1.5. İkincil Verilerin İncelenmesi	19
3.1.6. Raporlama	19
3.2. Amaç ve Öncelikler Kapsamında Hedeflere Ulaşılma Düzeyi.....	19
3.3. Değerlendirme Kriterleri Kapsamında Programın İncelenmesi	22
3.3.1. İlgililik	23
3.3.2. Etkinlik.....	24
3.3.3. Etkililik	28
3.3.4. Etki	31
3.3.5. Sürdürülebilirlik	34
4. Sonuç ve Değerlendirmeler.....	35
4.1. Sonuçlar ve Çıkarılan Dersler	37
4.2. Öneriler.....	38
Kaynaklar.....	40

Şekiller

Şekil 1. 2016 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı Bütçe Gerçekleşmeleri	14
Şekil 2. Programa Başvuran ve Tamamlanan Proje Sayıları	15
Şekil 3. Programa Başvuran ve Tamamlanan Projelerin İlleri.....	15
Şekil 4. Program Yararlanıcılarının Kurum Tipleri	16
Şekil 5. BAKA Mali Destek Programları Değerlendirme Süreci	17
Şekil 6. Değerlendirme Kriterleri ve Soruları	18
Şekil 7. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programı Finansal Olarak Değerlendirmesi, n=12	25
Şekil 8. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Süreçlerinin Uygunluğuna İlişkin Görüşleri, n=12.....	26
Şekil 9. Ankete Katılan Yararlanıcıların Program Başvuru Sürecine İlişkin Görüşleri, n=12.....	27
Şekil 10. Ankete Katılan Yararlanıcıların Proje Uygulama Sürecine İlişkin Görüşleri, n=12.....	28
Şekil 11. Ankete Katılan Yararlanıcıların Finansal Kaynak Yaratarak Buldukları Girişimler, n=12.....	29
Şekil 12. Yararlanıcılarda Görülen Davranışsal Değişiklikler, n=12.....	30

Şekil 13. Projelerin Bölgeye Etkileri, n=12	32
Şekil 14. Kamu Müdahalesi Yaklaşımına Göre Program Tasarım, Uygulama, İzleme ve Değerlendirme Mantığı.....	36

Tablolar

Tablo 1. Programın Öncelikler Bazında Hedef Gerçekleşmeleri Tablosu	20
Tablo 2. Anket Katılımcılarının Destek ile Elde Ettikleri Çıktılar, n=12.....	28

Kısaltmalar ve Tanımlar

Kısaltmalar

BAKA:	Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı
KAYS:	Kalkınma Ajansları Yönetim Sistemi
KOSGEB:	T.C. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
AB:	Avrupa Birliği

Tanımlar ¹

Artımsallık (additionality): Bir kamu müdahalesinin hedeflediği ve yararlanıcılar tarafından gerçekleştirilmesi arzu edilen bir faaliyetin/projenin, kamu müdahalesi olmadan gerçekleştirilmesinin mümkün olup olamayacağını ifade eder. Tam artımsallık, müdahale olmadan faaliyetin/projenin yapılamayacağını ifade etmektedir. Kısmi artımsallık, yararlanıcılar tarafından zaten gerçekleştirilecek bir faaliyetin/projenin müdahale sayesinde daha kısa sürede veya daha geniş kapsamda ya da daha yüksek standartlarda gerçekleştirilmesi durumudur.

Birincil veri: Değerlendirmeyi gerçekleştirmek için çalışmayı yapan uzmanlar tarafından doğrudan sahadan toplanan verileri ifade eder.

Davranışsal artımsallık (behavioral additionality): Kamu desteğinin yararlanıcının proje konusu ile ilgili davranış ve stratejisinde yarattığı farkı ifade eder.

Değişim Teorisi: Programın girdileri ve aktiviteleri ile öngörülen çıktı, sonuç ve etkilerinin ve de bunlar arasındaki ilişkiyi sağlayan bir tasarım aracıdır. Bu sayede programın hedefleri ile ortaya konması beklenen çıktı, sonuç ve etkiler (“neticeler”) arasındaki ilişkiler tanımlanır; öngörülen neticelerin elde edilmesi için gereken kaynak ve aktivitelerin doğru belirlenmesi sağlanır; bunlar üzerinde etkisi olabilecek dış etkenler ve riskler belirlenir ve program uygulanırken dikkate alınmak üzere risk yönetim çerçevesi hazırlanır; programın izlenmesinde kullanılacak göstergeler, bunlara dair hedefler ve bu göstergelerin toplanması için gereken yöntemler belirlenir.

Etki (impact/utility): Etki kriteri ile Programın sosyal, ekonomik ve çevresel anlamda uzun vadede geniş kapsamlı sonuçları değerlendirilir. Bu kriter altında sadece amaçlanan etkiler değil, amaçlanmayan olumlu ya da olumsuz tüm etkiler değerlendirilir.

Etkililik (effectiveness): Etkililik kriteri ile Programın hedeflerinin elde edilip edilmediği, uygulama sırasında meydana gelen zorluklar ve bunlar için bulunan çözüm yöntemleri ile dışsal etkiler dikkate alınır. Program sonucu elde edilen çıktı, sonuç veya etkilerin Programın ana amacına hizmet edip etmediği değerlendirilir.

Etkinlik (efficiency): Bu kriter ile Program sonucu elde edilen çıktı, sonuç ve etkileri çerçevesinde kullanılan kaynaklar ve girdileri ölçülür, girdi ve çıktıların orantılı olup olmadığı ölçülür. Verimlilik kriteri ile Program için tahsis edilen bütçeyle daha fazlasının elde edilip edilemeyeceği değerlendirilir.

---

¹ © INOMER, 2010-2021

İkincil veri: Programları değerlendirmek için kullanılan farklı kaynaklarda daha önceden derlenmiş veri setleridir.

Program: Bir politikanın uygulanması için oluşturulan işlevsel aracı ifade eder.

Program değerlendirme: Kamu kurumlarınca uygulanan programlarla, başlangıçta belirlenen amaç ve hedeflere ulaşma yolunda ilerlenip ilerlenmediğini ve hedeflenen sonuç ve etkilerin yaratılıp yaratılmadığını tespit etmek ve bu tespitlere bağlı olarak bir yargıya varmak amacıyla gerçekleştirilen çalışmayı ifade eder.

Sürdürülebilirlik (sustainability): Program sonucu oluşan çıktı, sonuç ve etkilerin sürekliliğini dikkate alır. Program sonucu ortaya çıkan faydaların, Programın sağladığı finansal destek sona erdiğinde de yararlanıcıların kendi kaynakları veya diğer dışsal kaynaklarla sürdürülebilme durumu değerlendirilir. Sürdürülebilirliğin sağlanmasında finansal kaynakların yanı sıra kurumsal kapasite, insan kaynakları ve çevresel etkiler de önem taşıdığından, bu hususların da dikkate alınması gerekir.

Uygunluk (relevance): İlgililik kriteri ile Programın hedeflerinin genel sosyoekonomik amaç ve ihtiyaçlara, ulusal veya bölgesel plan ve programlara uygunluğu değerlendirilir.

Yönetici Özeti

Bu rapor, Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı'nın 2016 yılında çağrısını gerçekleştirdiği Sosyal Kalkınma Mali Destek Programının program sonrası değerlendirmesine yönelik olarak hazırlanmıştır. Programdan bölgede faaliyet gösteren kâr amacı gütmeyen kurum ve kuruluşlar yararlanmıştır. Toplam bütçe 2 milyon TL olarak belirlenmiş ve programlar kapsamında desteklenen ve tamamlanan toplam 16 projeye 1.062.622,92 TL hibe sağlanmıştır.

Nitel ve nicel yöntemlerin birlikte kullanılmasıyla gerçekleştirilen bu çalışma, uluslararası değerlendirme kriterleri ve Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan "Kalkınma Ajanslarınca Uygulanan Mali Desteklerin Değerlendirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar" doğrultusunda programların

- bölge ve yararlanıcılar için **uygunluğunu** (ilgililik kriteri),
- **Etkin ve etkili** bir biçimde yürütülüp yürütülmediğini,
- ortaya koydukları **etkilerini**,
- etkilerinin **sürdürülebilirliğini**

analiz etmekte, tüm bunlardan hareketle yeni tasarlanacak programlara ışık tutacak öneriler sunmaktadır.

Değerlendirme çalışması, birincil ve ikincil verilerin derlenmesi ve analizini içeren çoklu-yöntem metodolojiyle gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın ilk aşamasını, uygulanacak yöntemlerin netleştirilmesi ile sahada kullanılacak soru formlarının, değerlendirme kriterleri, program göstergeleri ve Ajans tarafından tutulan bilgi ve veriler göz önünde bulundurularak hazırlanması oluşturmuştur. Ajans'tan mali destek alan tüm kurumlardan değerlendirme sorularına yönelik veri toplanabilmesi için anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Anketler, yararlanıcıların %75'i (12 kurum) tarafından cevaplanmış, analizler SPSS programında yapılmıştır.

Ayrıca, Ajans tarafından başvuru ve uygulama sürecinde projeler özelinde toplanmış olan izleme verileri düzenlenip konsolide edilerek analiz edilmiştir. İzleme verileri dışında programlara ait başvuru rehberleri, ulusal ve bölgesel politikalar ve planlar, program kapanış raporları ve ajans mevzuatı da incelenmiş ve programların değerlendirilmesinde birer girdi olarak kullanılmıştır.

Bunlara ek olarak, 5 proje yürütücüsü ile yarı yapılandırılmış mülakat gerçekleştirilmiştir. Elde edilen tüm veri ve bilgilerin derlenmesinin ardından değerlendirme sorularına cevap veren analizler yapılarak nihai rapor hazırlanmıştır.

Programın Ajans tarafından belirlenen genel amacı ve önceliği aşağıdaki şekildedir.

Programın Genel Amacı: Sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek üzere engelli, kadın ve genç işsizlerin sosyal ve ekonomik hayata katılımlarının sağlanarak yaşam kalitelerinin yükseltilmesi

Programın Önceliği: Engelli, kadın ve genç işsizlerin kişisel kapasitelerinin artırılarak sosyal ve ekonomik hayata katılımlarının sağlanması

Programa toplam 69 başvuru yapılmış, 22 proje teknik ve mali değerlendirmede başarılı bulunmuş, 19'u ile sözleşme imzalanmış, 3 projenin sözleşmesi feshedilmiş ve 16 proje başarıyla tamamlanmıştır.

Yapılan değerlendirmeler sonucunda Mali Destek Programının bölgede faaliyet gösteren kurumların ihtiyaçları, ulusal ve bölgesel planlar, stratejiler ile ilgili olarak kurgulandığı görülmüştür. Özel sosyal politika gerektiren dezavantajlı grupların yaşam kalitelerinin yükseltilmesi, sosyal ve ekonomik yaşama katılımlarının artırılması ve dolayısıyla sosyal içermenin sağlanmasını amaçlayan Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı, amaçları ve öncelikleri bakımından hem Onuncu Kalkınma Planı hem de Bölge Planı'nda belirtilen ihtiyaç ve hedefler ile uyumlu olarak hazırlanmıştır.

Program Kapanış Raporu'na performans göstergeleri dahil edilmiş, ancak projeler ile hedeflenen ve gerçekleşen gösterge değerlerine yer verilmemiştir. Program Kapanış Raporu'na göre program kapsamında yararlanıcıların gerçekleştirdikleri projeler sayesinde programın önceliği olan engelli, kadın ve genç işsizlerin sosyal ve ekonomik hayata katılımları sağlanarak yaşam kalitelerinin yükseltilmesi amacına katkı sağlanmıştır.

Elde edilen bulgular ışığında programın Ajans tarafından etkin şekilde yürütüldüğü sonucuna ulaşılmış ve programın gelişmeye açık yönleri değerlendirilmiştir. Program tanıtımında Ajans tarafından gerçekleştirilen bilgilendirme faaliyetlerinin etkisinin yüksek olduğu görülmüştür. Bu kapsamda Ajansın tanıtım faaliyetleri için sosyal medya ve çeşitli basın organlarını daha aktif kullanmasının ve bölgedeki kurum ve kuruluşlar ile iletişimini güçlendirmesinin yararlı olacağı tespit edilmiştir. Programın finansal unsurlarından hibe miktarı ve destek oranı yararlanıcılar tarafından genel olarak olumlu bulunmuş, destek tutarının %20'si olan ön ödeme yüzdesi ise kurumlar tarafından daha az olumlu değerlendirilmiştir. Program başvuru ve yürütme süreçlerinde Ajans uzmanlarına erişim ve iletişim kolaylığı yararlanıcılar tarafından olumlu bulunmuştur. Bunun yanında programın en başarılı bulunan süreci sözleşme imzalama ve proje yürütme süreci olmuş, gelişmeye en açık aşamasının ise başvuru süreci olduğu görülmüştür.

Değerlendirme sonucunda programın bölge ve destek alan kurumlar için olumlu katkılarının olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle proje çıktılarının bölgede yaygın bir etki alanı ve faydalanıcı kitlesi oluşturmuş olması ve bölge istihdamına kısıtlı olsa da katkı sağlanması öne çıkan olumlu yönler olarak değerlendirilmektedir. Program yararlanıcılarının tümü projeleri sayesinde dezavantajlı bireylerin bilgi ve becerilerinin artırılması sayesinde sosyal ve ekonomik hayata katılımlarını sağlamıştır. Bunun yanı sıra yararlanıcıların en fazla elde ettiği çıktılar arasında eğitim, bilinçlendirme ve yaygınlaştırma faaliyetleri, ortak kullanım amaçlı sosyal merkez ve kadınlar için merkez veya atölye bulunmaktadır. Destek ile kurulan merkez, atölye, tesis veya hizmetlerin çoğu 2020 yılı itibarıyla de kullanılabilir durumdadır. Kullanılır durumda olmayan çıktılar içinse bunun en önemli nedeninin COVID-19 salgını olduğu görülmüştür.

Değerlendirme sonucunda, programın tasarım aşamasında tespit edilen sorunların çözümüne katkı sağladığı sonucuna ulaşılmış, ortaya çıkan etkiler incelenmiştir. Proje çıktılarının bölgede yaygın bir etki alanı ve faydalanıcı kitlesi oluşmuş, dezavantajlı bireylerin sosyal ve ekonomik hayata katılımına katkı sağlanmıştır. Projeler ile yaşlılar için ev düzenlemeleri yapılmış ve aktiviteler düzenlenmiş; bağımlılık konusunda görev yapan personel kapasitesi geliştirilmiş ve bağımlılık konulu eğitimler, tiyatro oyunları, seminerler düzenlenmiş; triko ve halı dokuma atölyeleri kurulmuş; reçelhane kurularak kadınların ekonomik hayata katılımı sağlanmış ve gıda güvenliği ve iş yeri hijyeni gibi eğitimler organize edilmiş, satış ve pazarlama faaliyetleri yürütülmüş ve web sitesi kurulmuş; öğrencilere girişimcilik eğitimleri

verilmiş; kadın danışma merkezi kurulmuş; halk eğitim merkezi kursları açılmış ve sertifikalı eğitimler düzenlenmiş; dezavantajlı bireylerin turizm sektöründe ön büro personeli, matbaa ve reklam sektöründe ise grafik tasarımcı olarak görev alabilmeleri için eğitimler verilmiş; yöresel ürün satış merkezi ve kadın kooperatifi kurulmuştur.

Program sayesinde yararlanıcılar davranışsal kazanımlar da elde etmiş, proje yazma ve yönetme kapasiteleri gelişmiş, hedef kitlelerinin ihtiyaçlarını tespit ve analiz etme yetenekleri güçlenmiş ve projelerini ilgilendiren alanlarda teknik bilgi ve yetenekleri artmıştır.

Destekten yararlanan kurumlar, projeleriyle elde ettikleri kazanımların uzun vadede süreceği görüşündedir. Bunun en önemli sebepleri arasında proje çıktılarının aktif şekilde kullanılması, proje faydalanıcılarının satış yaptığı sektörlerdeki gelişmeler, ekonomik ve sosyal hayata katılan bireylerin kazanımlarının uzun vadeli olması ve projelerin etki alanının geniş olması bulunmaktadır.

Değerlendirme bulgularından yola çıkılarak, yeni tasarlanacak programlara ışık tutması amacıyla aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

- Yararlanıcılar tarafından dile getirilen ve getirilemeyen ihtiyaçların, sorunların ve zorlukların düzenli olarak bilimsel yöntemlerle tespit edilmesi ve bu doğrultuda program tasarımlarının gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla, Ajans'ın tasarım öncesinde, hedef alınan kurumların ihtiyaçları konusunda kapsamlı araştırma faaliyeti gerçekleştirilmesi önerilmektedir.
- Program tasarımlarının, program etki yollarının belirleneceği bir değişim teorisinin² hazırlanmasıyla gerçekleştirilmesi ve buradan elde edilen veriler ışığında performans göstergelerinin belirlenmesi izleme ve değerlendirme faaliyetlerinin verimliliğini artıracaktır.
- Program başvuru aşamasında kurumların belirlemiş olduğu performans göstergelerine ait hedeflerin "SMART" kriterlerine³ göre belirlenmesi proje hedeflerinin daha gerçekçi ve ölçülebilir olmasına katkı sağlayacaktır.
- Program performans göstergelerinin değişim teorisine bağlı olarak faaliyet, çıktı, sonuç ve etki sınıflandırmasıyla açık ve net biçimde ve birbirinden bağımsız olacak şekilde kurgulanması ve Program Kapanış Raporlarında kayıt altına alınması programın daha sağlıklı izlenmesini ve değerlendirilmesini sağlayacaktır.
- Program izleme verilerinin göstergelere bağlı olarak yıllar bazında zaman serileri oluşturacak şekilde toplanmasını sağlayacak bir sistemin kurulması; çıktı göstergelerine ait verilerin projelerin bitiminde, sonuç göstergelerine ait verilerin ise projelerin bitiminden en az 1 yıl sonra yararlanıcılardan alınması programların daha detaylı değerlendirilmesi ve bölgeye olan etkilerin daha verimli ölçülebilmesini sağlayacaktır. Bu aşamada hedefe ulaşılamayan

² Değişim Teorisi, programın girdileri ve aktiviteleri ile öngörülen çıktı, sonuç ve etkilerinin ve de bunlar arasındaki ilişkiyel yolların tespitini sağlayan bir tasarım aracıdır. Bu sayede programın hedefleri ile ortaya konması beklenen çıktı, sonuç ve etkiler ("neticeler") arasındaki ilişkiler tanımlanır; öngörülen neticelerin elde edilmesi için gereken kaynak ve aktivitelerin doğru belirlenmesi sağlanır; bunlar üzerinde etkisi olabilecek dış etkenler ve riskler belirlenir ve program uygulanırken dikkate alınmak üzere risk yönetim çerçevesi hazırlanır; programın izlenmesinde kullanılacak göstergeler, bunlara dair hedefler ve bu göstergelerin toplanması için gereken yöntemler belirlenir.

³ **SMART kriterleri:** İngilizce "Specific" (Belirli), "Measurable" (Ölçülebilir), "Attainable" (Erişilebilir), "Result-oriented" (Sonuç odaklı) ve "Time-bound" (Zamanla sınırlı) sözcüklerinin kısaltmalarından oluşmakta; kaliteli ve izlenip ölçülebilir hedeflerin belirlenmesini sağlamaktadır.

performans göstergelerinde bunun sebeplerinin neler olduğuna dair verilerin de güncellenmesi önerilmektedir.

- Destek programlarının tanınırlığını ve duyuruların etkinliğini artırmak için basın ve sosyal medya kanallarının daha aktif kullanılması, bölgedeki kurum ve kuruluşlarla iletişimin artırılması önerilmektedir.
- Ajans destek programlarında daha önceki yıllarda uygulanan ön izleme sürecinin tekrar uygulamaya alınması konusunun değerlendirilmesi önerilmektedir.
- Başvuru sürecinde talep edilen evrakların fazlalığından dolayı bazı evrakların hibe almaya hak kazanan kurumlardan başvuru aşamasından sonra istenmesi hem başvuran kurumlar hem de Ajans için kolaylık sağlayacak bir çözüm olacaktır.
- KAYS üzerinde işlem yapabilen proje yürütücülerinin kurumlarında görev yapan başka personellere de kullanım hakkı tanımlayabilmesi projelerin başvuru ve yürütme aşamalarının kolaylaşmasını sağlayacaktır.
- Ajans tarafından talep edilen formatta KAYS'a yüklenmesi gereken evrakların birer örneğinin kurumlara program başında gönderilmesi önerilmektedir.
- Projelerin bölgeye etkilerini artırmak için programın devamı niteliğinde yeni destek programlarının açılması, sosyal programlarda daha geniş kitlelere hitap edilmesinin sağlanması, dezavantajlı bireylerin elde ettikleri kazanımları sürdürmeleri için belirli aralıklarla girişimcilik konusunda desteklenmeleri ve bölgede bulunan kamu kurumlarının dezavantajlı bireylerin istihdamına yönelik olarak daha fazla imkân sağlamanın değerlendirilmesi önerilmektedir.
- Kurumlarda proje ekibi kültürünün yaygınlaştırılması ve projeler arası tecrübe paylaşımının artırılması başvuru ve proje yürütme süreçlerinin kalite ve verimliliğini olumlu etkileyecektir.

Giriş

Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, faaliyet alanına giren TR 61 Düzey-2 bölgesinde (Antalya, Isparta, Burdur), Bölge Planı'ndaki öncelikler doğrultusunda, 2016 yılında 2.000.000 TL bütçeli Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı çağrısına çıkmıştır.

Söz konusu programın, program sonrası değerlendirme ve etki analizine yönelik olarak gerçekleştirilen bu çalışma, öncelikli olarak, program ile bölgesel planlarda öngörülen amaç ve hedeflere ne derece yaklaşıldığının belirlenmesi amacıyla yürütülmüştür. Bunun yanı sıra, değerlendirme bulgularından hareketle, Ajans'ın tasarlayacağı yeni programlarda etkinlik ve verimliliğin artırılmasına katkı sağlanması da amaçlanmıştır. Çalışma ayrıca, Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği'nde öngörüldüğü şekilde programın etki ve sonuçlarını ortaya koymayı da hedeflemektedir.

Nitel ve nicel yöntemlerin birlikte kullanılmasıyla gerçekleştirilen bu çalışma, uluslararası değerlendirme kriterleri ve Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan "Kalkınma Ajanslarının Uygulanan Mali Desteklerin Değerlendirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar" doğrultusunda programların

- bölge ve yararlanıcılar için **uygunluğunu (ilgililik kriteri)**,
- **Etkin ve etkili** bir biçimde yürütülüp yürütülmediğini,
- ortaya koydukları **etkilerini**,
- etkilerinin **sürdürülebilirliğini**

analiz etmekte, tüm bunlardan hareketle yeni tasarlanacak programlara ışık tutacak öneriler sunmaktadır.

Bu raporun takip eden bölümlerinde şunlara yer verilmektedir: birinci bölümünde programın tanımı ve kapsamı ile amaç, öncelik ve performans göstergeleri hakkında bilgi yer almakta; ikinci bölümde bütçe gerçekleştirmeleri, proje başvuruları, sözleşme imzalanan ve tamamlanan projelere ilişkin istatistiksel bilgiler sunulmaktadır. Değerlendirme metodolojisi, programların amaç ve öncelikleri kapsamında hedeflere ulaşılma düzeyi ve anketlerden edilen bulguların değerlendirme kriterleri bazında analizi, üçüncü bölümde yer almaktadır. Raporun son bölümünde ise elde edilen tüm bulguların değerlendirilmesinden hareketle tespitler ve Ajans programlarının verimlilik, etkinlik ve etkilerinin artırılmasına yönelik öneriler sunulmaktadır.

1. Program Hakkında Genel Bilgiler

1.1. Programın Tanım ve Kapsamı

Sosyal Kalkınma Mali Destek Programının uygulandığı dönemi kapsayan Onuncu Kalkınma Planında⁴ temel hak ve özgürlükler zemininde adil, güvenli ve huzurlu bir yaşam ortamı tesis edilmesinin önemine vurgu yapılmış, insan için ve insanla beraber kalkınma yaklaşımının hayata geçirilmesi ve refahın toplumun tüm kesimlerine yaygınlaştırılması önceliklendirilmiştir. Planda yer alan ‘Nitelikli İnsan, Güçlü Toplum’ hedefi kapsamında belirlenen politika alanları çerçevesinde alınacak önlemlerle toplumun farklı kesimlerindeki bireylerin güvenli ve yüksek standartta yaşam sürebilmelerinin sağlanması hedeflenmiştir.

2014-2023 yıllarını kapsayan TR61 Düzey 2 Bölgesi Bölge Planı’nda⁵ ise bölgenin vizyonu “Sürdürülebilir yerel kalkınmada öncü, istihdam ve rekabet gücünü artırarak Türkiye’nin yaşam kalitesi en yüksek bölgesi olmak” olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda belirlenen gelişme eksenlerinden biri de ‘Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi ve Sürdürülebilir Çevre’ altında sosyal içermenin sağlanması ve sosyal ve kültürel olanakların artırılması ihtiyacı vurgulanmıştır. Bölge Planında yoksulluk, işsizlik, engellilik, yaşlılık gibi nedenlerden ötürü kişilerin temel toplumsal hizmetlerden faydalanamaması, çalışma hayatında yer alamaması, kültürel etkinliklerde bulunamaması ve karar alma süreçlerine yeterli düzeyde katılmaması sosyal dışlanma olarak tanımlanmıştır. Sosyal dışlanmanın karşıtı olarak dezavantajlı grupları sosyal hayata dâhil eden sosyal içirme kavramının hayata geçirilmesi ise Bölge planı öncelikleri arasında yer almıştır.

Özel sosyal politika gerektiren dezavantajlı grupların yaşam kalitelerinin yükseltilmesi, sosyal ve ekonomik yaşama katılımlarının artırılması ve dolayısıyla sosyal içermenin sağlanmasını amaçlayan Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı, amaçları ve öncelikleri bakımından hem Onuncu Kalkınma Planı hem de Bölge Planı’nda belirtilen ihtiyaç ve hedefler ile uyumlu olarak hazırlanmıştır.

Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı için hazırlanmış olan başvuru rehberinden⁶ yola çıkılarak, program hakkında genel bilgilendirmeler aşağıda sunulmuştur.

Programın Uygun Başvuru Sahipleri: Program, TR82 Bölgesi’nde faaliyet gösteren kâr amacı gütmeyen kurum ve kuruluşlara yönelik olarak tasarlanmıştır. Başvuru Rehberi’nde uygun başvuru sahipleri şu şekilde tanımlanmıştır:

- Belediyeler
- Kamu kurum ve kuruluşları
- İl özel idareleri
- Mesleki eğitim merkezleri
- Kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşları
- Sivil toplum kuruluşları (vakıflar, dernekler)
- 5355 sayılı kanun kapsamındaki mahalli idare birlikleri
- Kâr amacı gütmeyen birlik ve kooperatifler şeklinde tanımlanmıştır.

⁴ T.C. Kalkınma Bakanlığı, Onuncu Kalkınma Planı, 2014-2018

⁵ Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, TR61 Düzey 2 Bölgesi Bölge Planı, 2014-2023

⁶ Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı, 2016 Yılı Teklif Çağrısı Başvuru Rehberi

Destek Miktar ve Oranları: Programın proje bazında belirlenen asgari ve azami destek tutarları 25.000 TL ile 150.000 TL olarak belirlenmiştir. Yararlanıcı bazında verilen destek oranı proje toplam uygun maliyetinin en az %25'i, en fazla %90'ı olarak belirlenmiş ve bu değerlerin dışında kalan destek taleplerini içeren proje teklifleri değerlendirmeye alınmamıştır. Proje bütçesinin geri kalan bölümünün yararlanıcılar tarafından eş finansman olarak sağlanması öngörülmüş, aynı katkılar eş finansman olarak kabul edilmemiştir.

Proje Süresi: Desteklenen projelerin asgari ve azami süreleri 6 ile 9 ay olarak belirlenmiştir.

Proje Başvuru Süreci: Programın internet üzerinden son başvuru tarihi 8 Nisan 2016 olarak ve proje dosyası son teslim tarihi ise 15 Nisan 2016 olarak ilan edilmiştir. Ajans'a sunulan projeler, "Ön İnceleme" ve "Teknik ve Mali Değerlendirme" olmak üzere iki aşamada değerlendirilmiş, ön inceleme aşamasında projeler, idari şartlar ve uygunluk kriterleri yönünden ele alınmıştır. Ön incelemede uygun bulunan başvuruların teknik ve mali değerlendirmesi bağımsız değerlendiriciler tarafından KAYS-PFD modülü üzerinden değerlendirme kriterlerine göre gerçekleştirilmiştir. Değerlendirme sonucunda 65 puan ve üzeri alan projeler başarılı projeler olarak listelenmiştir. Kâr amacı güden gerçek/tüzel kişilerden ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarından, her bir proje için sözleşmede öngörülen toplam destek miktarının %20'si kadar teminat alınmıştır. Sözleşmede belirtilen süre içerisinde, kabul edilebilir nitelikteki teminat şartının yararlanıcı tarafından yerine getirilmiş olması kaydıyla, destek miktarının %20'si, yararlanıcıya ön ödeme olarak aktarılmıştır. (Sözleşmede aksi belirtilmediği takdirde) ara ödemede destek miktarının %40'ı ve son ödemede %40'ı yararlanıcının sözleşmede belirtilen banka hesabına aktarılmıştır.

Program Kapanış Raporu'ndan elde edilen bilgilere göre program çağrısının sonrasında Ajans tarafından bölge illerinin tümünü kapsayacak şekilde 24 farklı ilçede toplam 27 bilgilendirme toplantısı ve bölge illerinin merkez ilçelerinde 7 eğitim düzenlenmiştir.

1.2. Programların Amaç, Öncelik ve Performans Göstergeleri

Değerlendirmeye konu programın amaçları ve öncelikleri ile performans göstergeleri program başvuru rehberlerinden hareketle aşağıda özetlenmektedir. Programın genel amacı ve amacına yönelik önceliği şu şekilde tanımlanmıştır:

Programın Genel Amacı: Sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek üzere engelli, kadın ve genç işsizlerin sosyal ve ekonomik hayata katılımının sağlanarak yaşam kalitelerinin yükseltilmesi

Programın Önceliği: Engelli, kadın ve genç işsizlerin kişisel kapasitelerinin artırılarak sosyal ve ekonomik hayata katılımının sağlanması

Program kapsamında desteklenecek projeler için belirlenmiş performans göstergeleri Program Kapanış Raporu'nda aşağıdaki şekilde belirtilmiştir:

- Doğrudan faydalanıcı sayısı
- Doğrudan faydalanıcı sayısı-kadın
- Doğrudan faydalanıcı sayısı-engelli
- Doğrudan faydalanıcı sayısı-çocuk

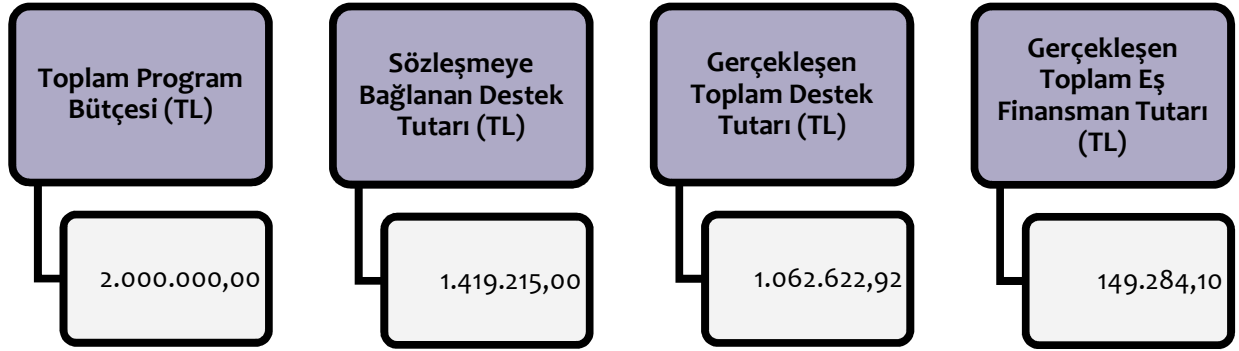
- Doğrudan faydalanıcı sayısı-genç
- Doğrudan faydalanıcı sayısı-yaşlı
- Sürekli istihdam
- Doğrudan faydalanıcı sayısı-düzenli geliri olmayanlar
- Doğrudan faydalanıcı sayısı-mesleki eğitim alanlar
- Doğrudan faydalanıcı sayısı-mülteci, sığınmacı, IDP, Yerinden edilmiş kişiler
- Eğitim sayısı
- Eğitim süresi
- Eğitime katılan kişi sayısı
- Doğrudan faydalanıcı sayısı-göç eden kişiler
- Eğitilen engelli sayısı
- Eğitilen kadın sayısı
- Eğitilen genç sayısı
- Eğitilen/rehabilite edilen madde bağımlısı sayısı
- Eğitilen eski hükümlü sayısı
- Geçici istihdam
- Gönüllü çalışan sayısı
- İstihdam edilen engelli sayısı
- İstihdam edilen kadın sayısı
- İstihdam edilen genç sayısı
- Lisans ve üzeri eğitilmiş istihdam sayısı
- İstihdam edilen eski hükümlü sayısı
- Düzenlenmiş bilinçlendirme/ yaygınlaştırma faaliyeti sayısı (toplantı, seminer, konferans, sergi, çalıştay, organizasyon vs.)
- Ortak kullanım amaçlı sosyal alan/mekan/ merkez sayısı
- Yetiştirilen sosyal hizmet personeli sayısı
- Merkez/atölye/destek odası sayısı (çocuk)
- Merkez/ atölye/ destek odası sayısı (genç)
- Merkez/ atölye sayısı (kadın)
- Merkez/ atölye sayısı (engelli)
- Merkez/ atölye sayısı (yaşlı)
- Girişimci sayısı (genç)
- Girişimci sayısı (kadın)
- Uluslararası geçerliliğe sahip sertifikasyonla belgelendirilmiş eğitim
- Uluslararası akreditasyonu sağlanan tesis sayısı
- Doğrudan faydalanıcı sayısı-mesleki eğitim alan kadın
- Doğrudan faydalanıcı sayısı-iş, meslek rehberliği ve danışmanlığı alan kadın
- Doğrudan faydalanıcı sayısı-girişimcilik ve iş geliştirme
- Doğrudan faydalanıcı sayısı-eğitici eğitimi alan kadın
- İstihdam edilen kadın sayısı-sürekli
- İstihdam edilen kadın sayısı-geçici
- Lisans ve üzeri eğitilmiş kadın istihdam sayısı
- Bilinçlendirme/yaygınlaştırma faaliyetine (seminer, konferans, sergi vs.) katılan kişi sayısı
- Eğitilen çocuk sayısı
- Eğitilen yetişkin sayısı
- Bağımlılıkla mücadele kapasitesi geliştirilen kurumların sayısı
- Bağımlılıkla mücadele alanında işbirliği geliştirilen kurumların sayısı
- Pilot olarak uygulanan bağımlılıkla mücadele programlarının sayısı
- Ortak kullanım amaçlı spor alanı sayısı
- İstihdam edilen engelli sayısı-sürekli
- İstihdam edilen genç sayısı-sürekli
- Kurulan veya modernize edilen yaşlı ve engellilere yönelik tesis sayısı
- Sosyal hizmetlere yönlendirilen çocuk sayısı
- Sosyal hizmetlere yönlendirilen genç sayısı
- Tedavi/rehabilitasyon hizmetlerinden faydalanan çocuk sayısı
- Tedavi/rehabilitasyon hizmetlerinden faydalanan genç sayısı
- Sosyal hizmetler ve danışmanlık ile desteklenen ebeveyn sayısı
- Risk altındaki gençlere ve çocuklara yönelik hizmet kapasitesi geliştirilen merkez sayısı
- Özel yetenekliler için hazırlanan müfredat sayısı
- Çocuk üniversitesi sayısı
- Eğiticilerin eğitime katılan kişi sayısı
- Doğrudan faydalanıcı sayısı-girişimcilik eğitimi alanlar
- Doğrudan faydalanıcı sayısı-girişimcilik eğitimi alan genç
- Doğrudan faydalanıcı sayısı-girişimcilik ve iş geliştirme

2. Programın Sonuçları

2.1. Bütçe Gerçekleşmeleri

2016 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı'nın bütçesi 2 milyon TL olarak belirlenmiştir. Bu tutarın yaklaşık 1.42 milyon TL'si sözleşmeye bağlanmıştır. Desteklenen projeler tamamlandığında kullanılan toplam bütçe 1.06 milyon TL olmuştur. Buna göre, program için ayrılan destek bütçesinin %71'i projeler için kullanılmıştır. Bütçe tutar ve gerçekleştirmelerine dair veriler Şekil 1'de yer almaktadır.

Şekil 1. 2016 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı Bütçe Gerçekleşmeleri

Kaynak: Program İzleme Verileri, Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı

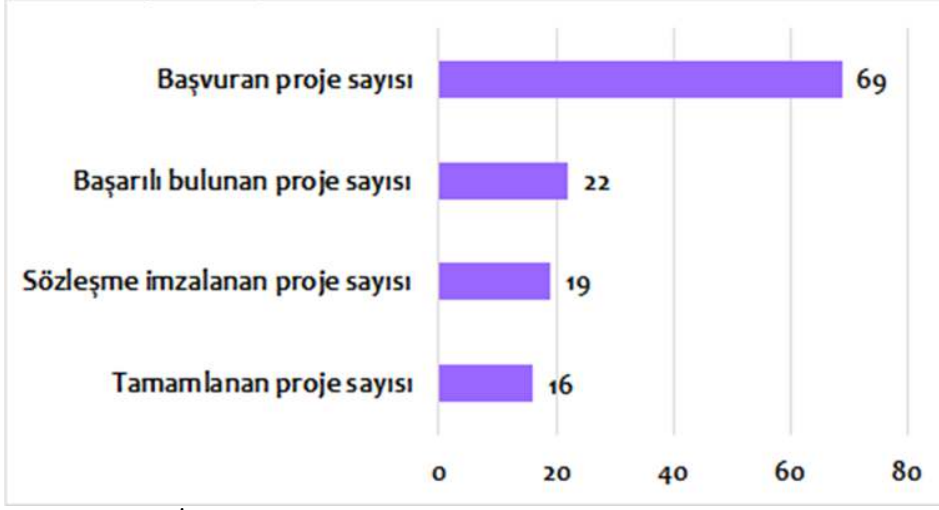
2.2. Proje Başvuruları, Sözleşme İmzalanan ve Tamamlanan Projelere İlişkin İstatistikî Bilgiler

2016 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı'na toplam 69 proje başvurmuş ve bunların;

- 22'si teknik ve mali değerlendirmede başarılı bulunmuş (toplam değerlendirmede 65 puanı geçenler) ve desteklenmeye hak kazanmış,
- 19'u ile sözleşme imzalanmıştır (başvuran projelerin %28'i).

Sözleşme imzalanan 19 projenin 3'ünün sözleşmesi feshedilmiş, 16 proje ise başarıyla tamamlanmıştır (başvuran projelerin %23'ü) (Şekil 2).

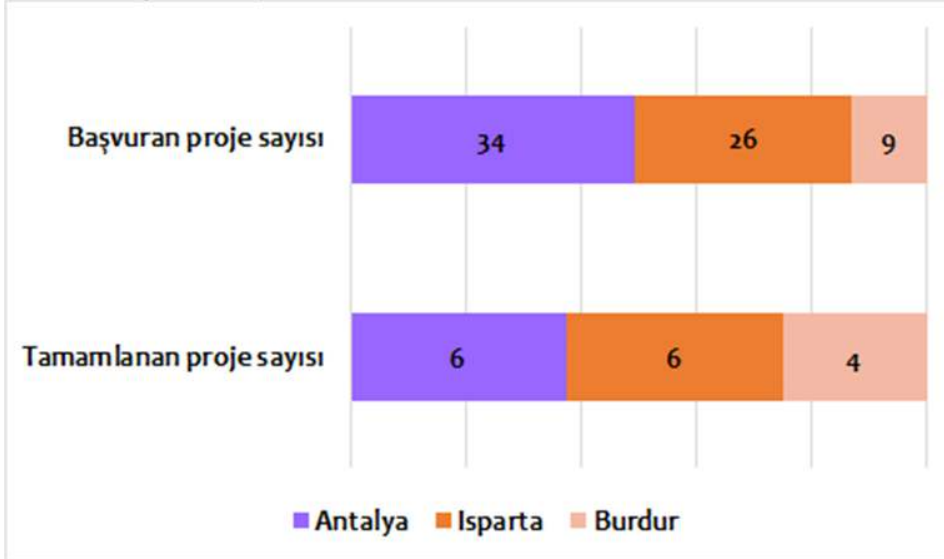
Şekil 2. Programa Başvuran ve Tamamlanan Proje Sayıları

Kaynak: Program İzleme Verileri, Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı

Sosyal Kalkınma Mali Destek Programının 2016 yılı çağrısına en fazla başvuru Antalya ilinden (toplam 34 proje) gerçekleşmiştir. Bununla birlikte Antalya ve Isparta'da eşit sayıda (6'şar adet) proje tamamlanmıştır. Oransal olarak en fazla tamamlanma Burdur'da gerçekleşmiş, başvuran 9 projeden 4'ü tamamlanmıştır (Şekil 3).

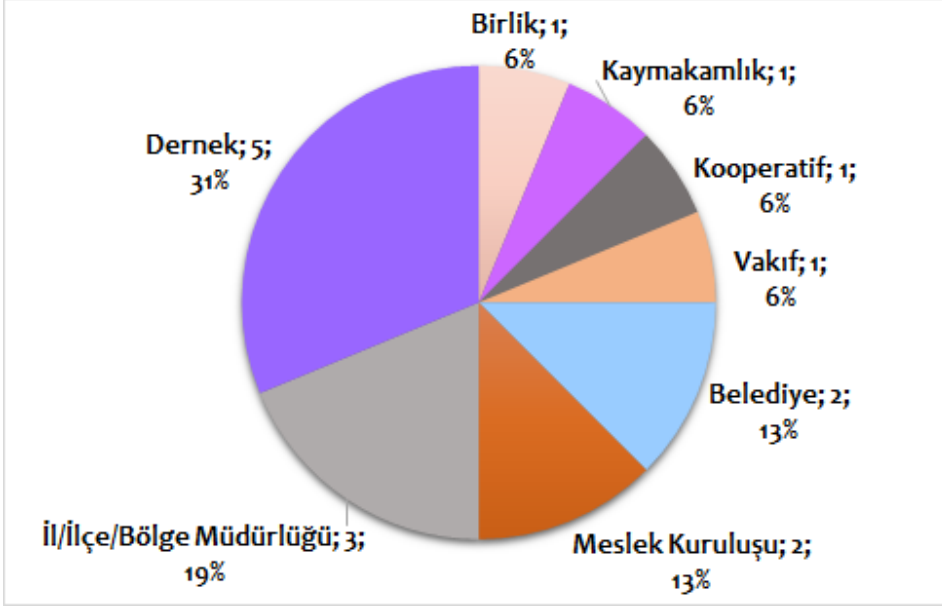
Şekil 3. Programa Başvuran ve Tamamlanan Projelerin İlleri

Kaynak: Program İzleme Verileri, Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı

Program yararlanıcıları ağırlıklı olarak dernek, il/ilçe/bölge müdürlükleri, meslek kuruluşları ve belediyelerden oluşmaktadır (Şekil 4). Projelerin dörtte biri (4 proje) diğer kurum ve kuruluşlar ile ortaklık yapılarak yürütülmüştür.

Şekil 4. Program Yararlanıcılarının Kurum Tipleri

Kaynak: Program İzleme Verileri, Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı

Program Başvuru Rehberi'nde projelerin asgari ve azami süreleri 6 ile 9 ay olarak belirlenmiştir. Bunun yanında desteklenen 16 projeden 12'sinin uygulama süresi 12 ay, 4'ünün ise 9 ay olmuştur. Projelerin tamamı sözleşmede belirtilen süreler içerisinde tamamlanmıştır.

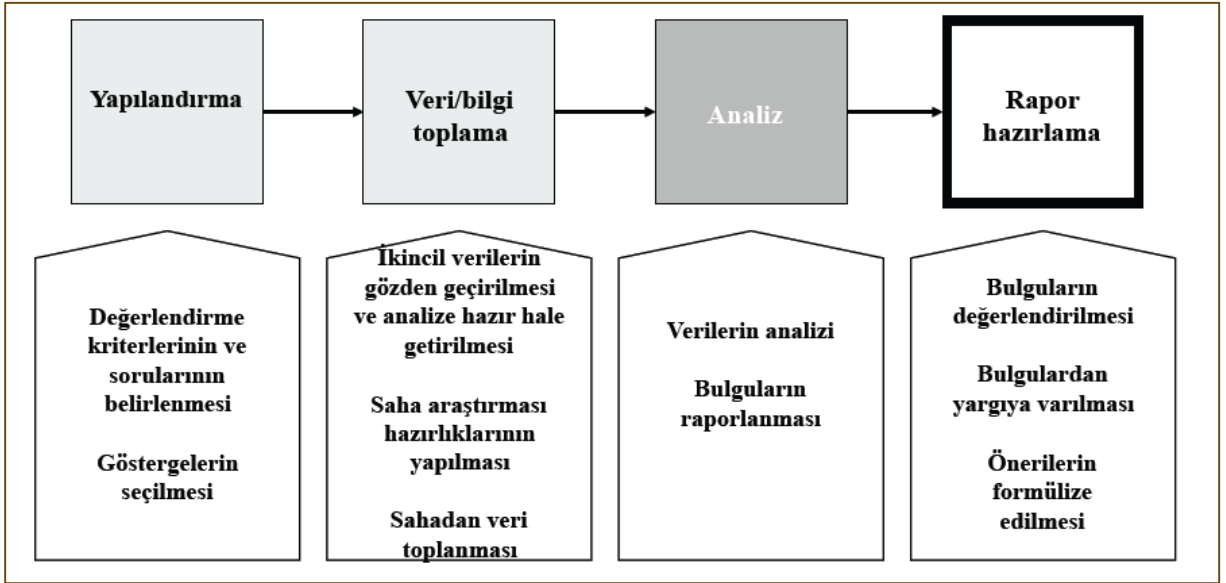

3. Programın Değerlendirilmesi

3.1. Değerlendirmede Kullanılan Yöntem

Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı 2016 yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı için gerçekleştirilen program sonrası değerlendirme çalışmasının temel süreci Şekil 5'te gösterilmektedir.

Şekil 5. BAKA Mali Destek Programları Değerlendirme Süreci

Kaynak: Elçi, Ş. (2014) Ar-Ge ve İnovasyon Destek Programlarının Değerlendirilmesi ve Etki Analizi, "Ar-Ge ve İnovasyon Programlarında Değerlendirme ve Etki Analizi", R. Akpınar, ed.

3.1.1. Değerlendirme Kriterleri

Program sonrası değerlendirme çalışması kapsamında değerlendirme göstergeleri ve soruları belirlenmiştir. Değerlendirmede kullanılan 5 temel kritere (ilgililik, etkinlik, etkililik, etki ve sürdürülebilirlik) bağlı olarak oluşturulan değerlendirme soruları, değerlendirmenin genelden özele inmesine yardımcı olmaktadır. Programlar, elde edilen veriler ışığında bu sorulara cevap verilecek şekilde değerlendirilmiştir. Bu kapsamda cevap aranan değerlendirme soruları aşağıda Şekil 6'da listelenmiştir.

Şekil 6. Değerlendirme Kriterleri ve Soruları

İlgililik	<ul style="list-style-type: none"> • Program, bölgesel ve ulusal politikalarla/stratejilerle uyumlu mu? • Programla, uygulayıcı kurum/diğer destek kurumlarının programları arasında tamamlayıcılık, eşgüdüm ve sinerji mevcut mu? Tamamen veya kısmen başka herhangi bir programı tekrarlıyor veya başka bir programla çakışıyor mu? • Program hedefleri, yararlanıcıların/hedef kitlenin ihtiyaçlarıyla ne derece uyumlu? • Mevcut ve potansiyel yararlanıcılar, programdan ne ölçüde istifade etmektedir? • Uygulama süreçleri, prosedürler ve araçlar, hedeflerle ne kadar ilişkili ve yararlanıcılar için ne kadar uygun?
Etkinlik	<ul style="list-style-type: none"> • Programın uygulama maliyeti ne kadar ve bu maliyet programın ürettiği çıktı, sonuç ve etkilerle kıyaslandığında kabul edilebilir bir maliyet mi? • Planlanan çıktılar, nitelikten ödün vermeden mümkün olan en düşük maliyetle elde edilebiliyor mu? • Uygulamada kaliteden ödün vermeden verimliliği artırmaya yönelik tasarruf imkanları var mı? • Programın şartları, süreçleri ve prosedürleri istenen sonuçları elde etmek için uygun ve yeterli mi? • Ajanstaki programın uygulanmasına yönelik yapılanma ve görev dağılımı istenen etkinlik ve performansı sağlamak için uygun ve yeterli mi?
Etkililik	<ul style="list-style-type: none"> • Program hedefleri ne ölçüde gerçekleştirildi? • Program sayesinde yararlanıcılarda beklenen sonuçlar elde edildi mi? • Farklı faaliyetlerle daha fazla sonuç elde edilebilir miydi? • Yararlanıcılar, program sayesinde, normalde yapmayacakları ne tür ilave yatırımları yaptılar? (<i>girdi artımsallığı</i>) • Yararlanıcılar, program sayesinde, normalde elde etmeyecekleri ne tür ilave çıktıları elde ettiler? (<i>çıkıtı artımsallığı</i>) • Program, yararlanıcılarda ne tür yeni ve farklı uygulamalara, yaklaşımlara ve davranışsal değişimlere yol açtı? (<i>davranışsal artımsallık</i>)
Etki	<ul style="list-style-type: none"> • Program, hedeflenen sosyal, ekonomik veya çevresel faydaları yarattı mı? • Program, tasarım aşamasında tespit edilen problemleri çözmeye katkı sağladı mı? • Doğrudan veya dolaylı yararlanıcılar açısından beklenen ve beklenmeyen etkiler istenen seviyede mi? • Programla elde edilen çıktı, sonuç ve etkiler, her hâlükârda –program olmasa da- ortaya çıkacak çıktı, sonuç ve etkiler midir? (<i>ölü ağırlık</i>) • Program nedeniyle yapılmaktan vazgeçilen ya da azaltılan yatırımlar var mı? (<i>yer değiştirme/dışlama etkisi</i>)
Sürdürülebilirlik	<ul style="list-style-type: none"> • Programın ele aldığı problem için Ajans müdahalesi ihtiyacı devam ediyor mu? • Program sayesinde elde edilen sonuçların ve etkilerin sürdürülebilirliği ne kadar mümkün? • Program, yararlanıcılarda sürdürülebilir değişimlere neden oldu mu? • Ajans desteği kesilse de sonuçların ve etkilerin sürekliliği mümkün olacak mı?

Kaynak: Elçi, Ş. (2014) Ar-Ge ve İnovasyon Destek Programlarının Değerlendirilmesi ve Etki Analizi, “Ar-Ge ve İnovasyon Programlarında Değerlendirme ve Etki Analizi”, R. Akpınar, ed.

3.1.2. Yapılandırma

Çalışmanın ilk aşamasını, değerlendirme metodolojisinin belirlenmesi ve sahadan veri toplamaya yönelik soru formunun hazırlanması oluşturmuştur. Program Başvuru Rehberi, Kapanış Raporları ve İzleme verileri doğrultusunda program özelinde sahadan veri toplamaya yönelik anket soru formu hazırlanmıştır.

3.1.3. Yararlanıcılara Yönelik Anket Uygulaması

Ajans'tan mali destek alan tüm kurum ve kuruluşlardan değerlendirme sorularına yönelik veri toplanabilmesi için bir anket çalışması yapılmıştır. Anket uygulamasıyla, destek programının değerlendirilmesine girdi oluşturacak birincil verilerin toplanması amaçlanmıştır. Programdan yararlanan toplam 12 kuruma (yararlanıcıların %75'i) ulaşıp anket uygulanmış, verilerin analizleri SPSS programında yapılmıştır.

3.1.4. Yarı Yapılandırılmış Mülakatlar

Çalışma kapsamında değerlendirilen program yararlanıcılarının %31'i ile (5 proje) telefon yoluyla yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirilmiş, bu sayede yararlanıcılardan, program süreçleri, projelerinin etkileri ve genel görüş ve önerileri hakkında bilgiler alınmıştır.

3.1.5. İkincil Verilerin İncelenmesi

Program yararlanıcılarına ait, program başvuru ve projelerin yürütülme sürecinde Ajans tarafından toplanan izleme verileri, programa ait başvuru rehberi, program kapanış raporu, ulusal ve bölgesel politikalar ve planlar, bölgesel araştırma raporları incelenmiş ve programın değerlendirilmesinde girdi olarak kullanılmıştır.

3.1.6. Raporlama

Yukarıda açıklanan adımların gerçekleştirilmesinin ardından elde edilen veri ve bilgiler ışığında değerlendirme sorularına cevap veren analizler yapılmış, ihtiyaçlara ilişkin kapsamlı tespit ve değerlendirmeler gerçekleştirilerek nihai rapor hazırlanmıştır.

3.2. Amaç ve Öncelikler Kapsamında Hedeflere Ulaşılma Düzeyi

“Program Hakkında Genel Bilgiler” bölümünde açıklandığı gibi programın önceliği engelli, kadın ve genç işsizlerin kişisel kapasitelerinin artırılarak sosyal ve ekonomik hayata katılımlarının sağlanmasıdır. Programın önceliğine yönelik olarak program kapanışında KAYS üzerinde 53 gösterge için veri toplanmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Programın Öncelikler Bazında Hedef Gerçekleşmeleri Tablosu

Amaç	Program Performans Göstergesi	Mevcut Durum	Hedeflenen	Gerçekleşen
Sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek üzere engelli, kadın ve genç işsizlerin sosyal ve ekonomik hayata katılımlarının sağlanarak yaşam kalitelerinin yükseltilmesi	Doğrudan faydalanıcı sayısı - kadın	33	1706	1303
	Doğrudan faydalanıcı sayısı - engelli	15	2670	227
	Doğrudan faydalanıcı sayısı - çocuk	0	0	214
	Doğrudan faydalanıcı sayısı - genç	40	2860	2269
	Doğrudan faydalanıcı sayısı - yaşlı	0	54	75
	Doğrudan faydalanıcı sayısı - düzenli geliri olmayanlar	50	833	575
	Doğrudan faydalanıcı sayısı - mesleki eğitim alanlar	50	2141	2206
	Eğitim sayısı	6	111	120
	Eğitim süresi	339	4200	4260
	Eğitime katılan kişi sayısı	65	1923	502
	Eğitilen engelli sayısı	15	500	193
	Eğitilen kadın sayısı	33	811	651
	Eğitilen genç sayısı	40	590	291
	Eğitilen/rehabilite edilen madde bağımlısı sayısı	0	30	32
	Eğitilen eski hükümlü sayısı	0	0	1
	Geçici istihdam	0	6	1
	Gönüllü çalışan sayısı	3	77	124
	İstihdam edilen engelli sayısı	0	21	4
	İstihdam edilen kadın sayısı	0	35	3
	İstihdam edilen genç sayısı	0	21	5
	Lisans ve üzeri eğitilmiş istihdam sayısı	0	2	2
	Düzenlenmiş bilinçlendirme/yaygınlaştırma faaliyeti sayısı	2	65	71
	Ortak kullanım amaçlı sosyal alan/mekan/merkez sayısı	0	52	56
	Yetiştirilen sosyal hizmet personeli sayısı	0	20	20
	Merkez/atölye/destek odası sayısı (çocuk)	0	1	1
	Merkez/atölye/destek odası sayısı (genç)	0	1	1
	Merkez/atölye sayısı (kadın)	0	9	7
	Girişimci sayısı (genç)	0	15	38
	Girişimci sayısı (kadın)	0	56	132
	Uluslararası geçerliliğe sahip sertifikasyonla belgelendirilmiş eğitim sayısı	0	16	16
	Doğrudan faydalanıcı sayısı - mesleki eğitim alan kadın	25	257	241
	Doğrudan faydalanıcı sayısı - iş - meslek rehberliği ve danışmanlığı alan kadın	0	220	69
	Doğrudan faydalanıcı sayısı - girişimcilik ve iş geliştirme danışmanlığı alan kadın	0	35	65
	Doğrudan faydalanıcı sayısı - eğitici eğitimi alan kadın	0	11	17
	İstihdam edilen kadın sayısı - sürekli	0	14	2

Amaç	Program Performans Göstergesi	Mevcut Durum	Hedeflenen	Gerçekleşen
	İstihdam edilen kadın sayısı - geçici	0	20	1
	Lisans ve üzeri eğitilmiş kadın istihdam sayısı	0	0	1
	Bilinçlendirme/yaygınlaştırma faaliyetine (seminer, konferans, sergi, çalıştay vs.) katılan kişi sayısı	0	3030	1059
	Bilinçlendirme/yaygınlaştırma faaliyetine (seminer, konferans, sergi, çalıştay vs.) katılan kurumların sayısı	0	38	62
	Eğitilen çocuk sayısı	0	0	35
	Eğitilen yetişkin sayısı	25	1618	2126
	Bağımlılıkla mücadele kapasitesi geliştirilen kurumların sayısı	0	4	7
	Bağımlılıkla mücadele alanında işbirliği geliştiren kurumların sayısı	0	3	11
	Pilot olarak uygulanan bağımlılıkla mücadele programlarının sayısı	0	46	48
	İstihdam edilen engelli sayısı - sürekli	0	0	4
	İstihdam edilen genç sayısı - sürekli	0	0	4
	Tedavi/rehabilitasyon hizmetlerinden faydalanan genç sayısı	0	30	32
	Risk altındaki gençlere ve çocuklara yönelik hizmet kapasitesi geliştirilen kurum sayısı	0	4	7
	Eğiticilerin eğitimine katılan kişi sayısı	0	29	15
	Doğrudan faydalanıcı sayısı-girişimcilik eğitimi alanlar	50	30	161
	Doğrudan faydalanıcı sayısı-girişimcilik eğitimi alan genç	25	25	54
	Doğrudan faydalanıcı sayısı-girişimcilik ve iş geliştirme danışmanlığı alan genç	30	565	2034
	Doğrudan faydalanıcı sayısı-girişimcilik ve iş geliştirme danışmanlığı alan kişi sayısı	0	0	74

Kaynak: KAYS Performans Göstergeleri Verileri, Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı

Projelerin performans göstergelerinden elde edilen sonuçlar aşağıda verilmektedir.

- Program çıktılarından 1270 kadın, 212 engelli, 214 çocuk, 2229 genç ve 75 yaşlı faydalanmış,
- 4 engelli, 3 kadın, 5 genç ve lisans ve üzeri eğitilmiş kişi istihdam edilmiş, 121 kişi gönüllü çalışan olmuş,
- 114 eğitim düzenlenmiş, bu eğitimlere 437 kişi katılmış,
- Düzenlenen faaliyetler ile 178 engelli, 618 kadın, 251 genç, 32 madde bağımlısı ve 1 eski hükümlünün eğitime katkı sağlanmış,
- 69 adet bilinçlendirme ve yaygınlaştırma faaliyeti düzenlenmiş, bunlara 62 kurum ve 1059 kişi katılmış,
- 56 adet ortak kullanım amaçlı sosyal alan veya mekân kullanıma açılmış,
- 20 sosyal hizmet uzmanı yetiştirilmiş,
- Çocuklara ve gençlere yönelik birer adet, kadınlara yönelik ise 7 adet merkez ve atölye geliştirilmiş,
- 32 gencin ve 132 kadının girişimci olması sağlanmış,
- 16 eğitim uluslararası geçerliliğe sahip sertifikasyonla belgelendirilmiş,
- 216 kadın mesleki eğitim, 69 kadın meslek rehberliği ve danışmanlığı, 65 kadın ve 2004 genç girişimcilik ve iş geliştirme, 17 kadın ise eğitici eğitimi almış,
- 7 kurumun bağımlılıkla mücadele kapasitesi, 11 kurumun ise bağımlılıkla mücadele alanındaki işbirliği geliştirilmiş,
- 48 adet bağımlılıkla mücadele programı pilot olarak uygulanmış,
- 7 kurumun risk altındaki gençlere ve çocuklara yönelik hizmet kapasitesi geliştirilmiş,
- 32 genç tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerinden faydalanmıştır.

3.3. Değerlendirme Kriterleri Kapsamında Programın İncelenmesi

Bölüm 3.1.1’de de belirtildiği gibi değerlendirme kriterleri ilgililik, etkinlik, etkililik, etki ve sürdürülebilirliktir. Bu kriterler bağlamında programın değerlendirilmesi için anket ve mülakat yöntemleri kullanılmıştır. Söz konusu sonuçlar, kriterler bazında aşağıdaki bölümlerde özetlenmektedir.

Program kapsamında desteklenen toplam 16 projenin yürütücülerinden 12’si (yararlanıcıların %75’i) soru formunu cevaplamıştır. Anket katılımcılarının yarısını kamu kurum ve kuruluşları oluşturmaktadır (6 yararlanıcı). Bunun yanında, Sivil Toplum Kuruluşları (4 yararlanıcı), Kamu Kurumu Niteliğinde Meslek Kuruluşları (1 yararlanıcı) ve Kar Amacı Gütmeyen Birlik ve Kooperatifler (1 yararlanıcı) ankete katılmıştır.

Ayrıca, çalışma kapsamında toplam 5 proje hakkında telefon ile mülakat gerçekleştirilmiştir.

3.3.1. İlgililik

Değerlendirmeler sonucunda programın bölgede faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların ihtiyaçları, ulusal ve bölgesel planlar ile ilgili olarak kurgulandığı görülmüştür.

Programın bölgesel ve ulusal politikalar ile uyumu değerlendirildiğinde program amaç ve önceliğinin Onuncu Kalkınma Planı ve 2014-2023 yıllarını kapsayan Bölge Planı'ndaki hedefler ile uyumlu olduğu görülmektedir.

Programın Başvuru Rehberi'nde programın gerekçesi ve arka planına yer verilmiştir. Bu kapsamda sosyal kalkınmanın, gelir dağılımının iyileştirilmesi; yoksulluğun azaltılması; bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması; kültürel zenginliğin yaygınlaşması; çevre koruma bilincinin geliştirilmesi; kadın, çocuk ve insan hakları bilincinin yerleştirilmesi; kadınların ekonomiye katılımlarının sağlanması ve kadınların da sosyal ve ekonomik gelişmelerde söz sahibi olmaları gibi sosyal gelişim ve değişimlerini kapsadığı vurgusu yapılmıştır. Buna paralel olarak Onuncu Kalkınma Planı'nda temel hak ve özgürlükler zemininde adil, güvenli ve huzurlu bir yaşam ortamı tesis edilmesinin önemine vurgu yapılmış, insan için ve insanla beraber kalkınma yaklaşımının hayata geçirilmesi ve refahın toplumun tüm kesimlerine yaygınlaştırılması önceliklendirilmiştir. Planda yer alan 'Nitelikli İnsan, Güçlü Toplum' hedefi kapsamında belirlenen politika alanları çerçevesinde alınacak önlemlerle toplumun farklı kesimlerindeki bireylerin güvenli ve yüksek standartta yaşam sürebilmelerinin sağlanması hedeflenmiştir. 2016 yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı da sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek üzere engelli, kadın ve genç işsizlerin sosyal ve ekonomik hayata katılımlarının sağlanarak yaşam kalitelerinin yükseltilmesini amaçlamaktadır.

TR61 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı "*Sürdürülebilir yerel kalkınmada öncü, istihdam ve rekabet gücünü artırarak Türkiye'nin yaşam kalitesi en yüksek bölgesi olmak*" vizyonu ile hazırlanmıştır. Bu doğrultuda belirlenen gelişme eksenlerinden biri de 'Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi ve Sürdürülebilir Çevre' altında sosyal içermenin sağlanması ve sosyal ve kültürel olanakların artırılması ihtiyacıdır. Bölge Planında yoksulluk, işsizlik, engellilik, yaşlılık gibi nedenlerden ötürü kişilerin temel toplumsal hizmetlerden faydalanamaması, çalışma hayatında yer alamaması, kültürel etkinliklerde bulunamaması ve karar alma süreçlerine yeterli düzeyde katılamaması sosyal dışlanma olarak tanımlanmıştır. Sosyal dışlanmanın karşıtı olarak dezavantajlı grupları sosyal hayata dâhil eden sosyal içirme kavramının hayata geçirilmesi ise Bölge planı öncelikleri arasında yer almıştır. Bu önceliklerin gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak üzere çağrısına çıkılan programın amaç ve öncelikleri de bu doğrultuda hazırlanmıştır. Ayrıca programda 5449 sayılı Kanun hükümleri ve Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği'ndeki hükümler esas alınmıştır.

Anket çalışmasına katılan yararlanıcıların neredeyse tamamı (11 yararlanıcı) programın bölge koşullarına ve yararlanıcıların ihtiyaçlarına uygun olarak tasarlandığı görüşündedir. Katılımcılar tarafından programın bölge ihtiyaçlarına uygunluğu konusunda vurgulanan konular aşağıdaki şekildedir.

- Kadınların istihdam edilmesinin sağlanması
- Mevcut iş potansiyellerinin nitelikli personel ve pazarlama gibi eksikliklerinin giderilmesi
- Dezavantajlı grupların toplumsal yaşama katılımlarının artırılması
- Sosyal problemlerin çözümüne katkı sağlanması

- Dezavantajlı grupların ekonomik kazanç sağlaması
- Üretim ve satış kanallarının artırılarak bölge tanıtımı ve turizm potansiyelinin artırılması
- Bölgenin demografik yapısına uygun olması

Programların bölge koşullarına ve yararlanıcıların ihtiyaçlarına daha uygun hale getirilmesi için program tasarım aşamasında bölgenin alım gücünün düşüklüğü dikkate alınarak ekonomik değişimlerin göz önünde bulundurulmasının gerektiğine dikkat çekilmiştir.

3.3.2. Etkinlik

Yapılan değerlendirme sonucunda programın Ajans tarafından genel olarak etkin şekilde yürütüldüğü görülmüş, gelişmeye açık alanlar tespit edilmiştir. Yararlanıcılardan elde edilen verilere göre program tanıtımında en etkili yöntemin Ajans tarafından gerçekleştirilen tanıtım ve bilgilendirme faaliyetleri olduğu görülmektedir. Anket katılımcılarının %75'i (9 kurum) Ajansın web sitesi, gerçekleştirilen kurum ziyareti, gönderilen e-posta, düzenlenen toplantı ve benzeri etkinlikler, hazırlanan broşür, katalog, vb. basılı materyaller vasıtasıyla programdan haberdar olduklarını belirtmiştir. Diğer yararlanıcılar ise farklı kurumlar aracılığıyla programdan haberdar olmuştur.

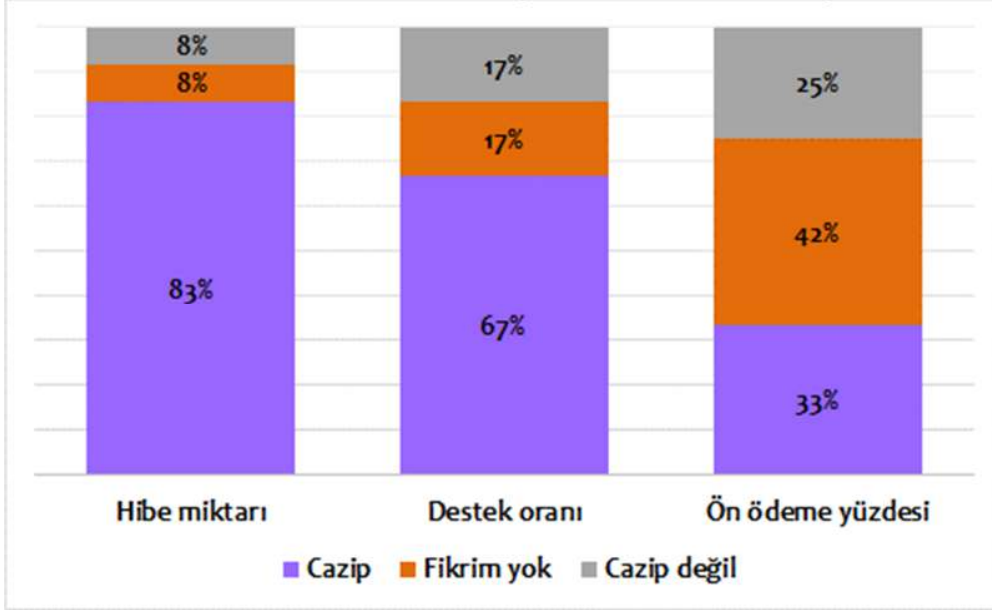
Gerçekleştirilen anket çalışmasında Ajans desteklerinin tanıtımı ve bilgilendirme faaliyetlerinin etkinliği araştırılmıştır. Anket katılımcılarının yarısından fazlası (7 kurum) Ajans desteklerinin ilgili hedef kitle tarafından bilindiği görüşündedir. Ayrıca yararlanıcıların büyük kısmı (9 yararlanıcı) Ajans destekleri hakkında etkin duyuru yapıldığını belirtmiştir. Destek programlarının tanınırlığını ve duyuruların etkinliğini artırmak için basın ve sosyal medya kanallarının daha aktif kullanılması, bölgedeki kurum ve kuruluşlarla iletişimin artırılması önerilmiştir.

Ayrıca gerçekleştirilen mülakatlarda Ajans programlarında daha önceki yıllarında uygulanan ön izleme sürecinin projelerin verimliliği ve doğru değerlendirilmesi için önemli olduğu belirtilmiş, bu uygulamanın tekrar gündeme alınması önerilmiştir.

Yararlanıcılar, anket çalışmasında programın finansal özelliklerini değerlendirmiştir. Hibe miktarı 10 yararlanıcı tarafından cazip bulunurken toplam uygun maliyetlerinin en az %25'i ve en fazla %90'ı olarak belirlenen destek oranı ise 8 yararlanıcı tarafından cazip bulunmuştur. Destek tutarının %20'si olan ön ödeme yüzdesi ise anket katılımcılarının en az cazip bulduğu finansal unsur olmuştur (4 kurum) (Şekil 7).

Şekil 7. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programı Finansal Olarak Değerlendirmesi, n=12

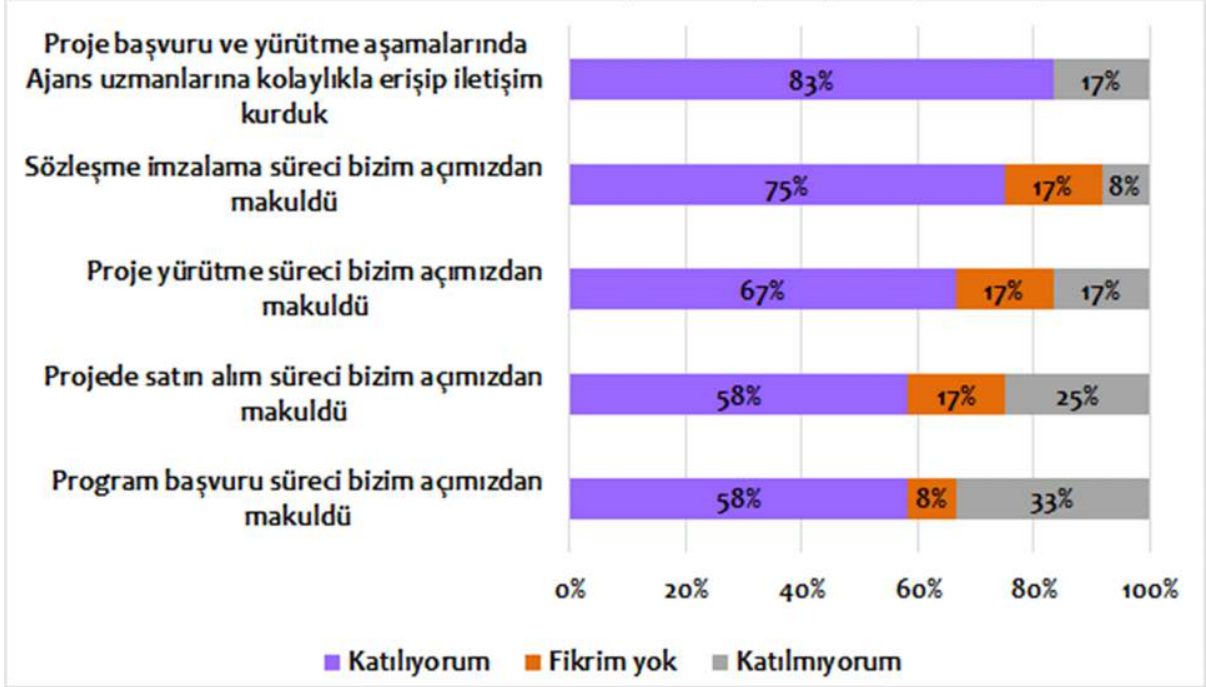

Kaynak: INOMER, Program Sonrası Değerlendirme Anket Uygulaması, 2020

Yararlanıcıların çoğu (7 kurum) projelerin eş finansmanının tamamını öz kaynakları ile karşılamıştır. Bu durum destekten faydalanan kurumların genel olarak mali güçlerinin ilgili projeleri gerçekleştirmeleri için yeterli olduğunu göstermektedir. Bunun yanında, 2 kurum eş finansmanın tamamı, bir kurum ise yarısı için başka kurumlardan alınan kredi kaynaklarını kullanmıştır. Bir diğer kurumun eş finansmanı ise proje ortakları tarafından karşılanmıştır.

Anket çalışması sonuçlarına göre program evraklar, prosedürler ve süreçler bakımından genel olarak olumlu değerlendirilmiştir. Proje başvuru ve yürütme aşamalarında Ajans uzmanlarına erişim ve iletişim kolaylığı katılımcıların büyük kısmı tarafından olumlu bulunmuştur (10 kurum). Bunu sırasıyla sözleşme imzalama, proje yürütme, satın alım ve başvuru süreçleri takip etmiştir (Şekil 8).

Şekil 8. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Süreçlerinin Uygunluğuna İlişkin Görüşleri, n=12

Kaynak: INOMER, Program Sonrası Değerlendirme Anket Uygulaması, 2020

Yukarıdaki sonuçlara paralel olarak gerçekleştirilen mülakatlarda da yararlanıcılar tarafından Ajans uzmanlarının proje başvuru ve yürütme aşamalarında sağladıkları desteğin önemine vurgu yapılmıştır. Bu konuda özellikle Ajans'a yöneltilen sorulara hızlı geri dönüş yapılması ve hataların minimuma indirilmesi ve projelerin daha verimli uygulanması için gerekli desteğin sağlanmasının memnun edici olduğu ifade edilmiştir.

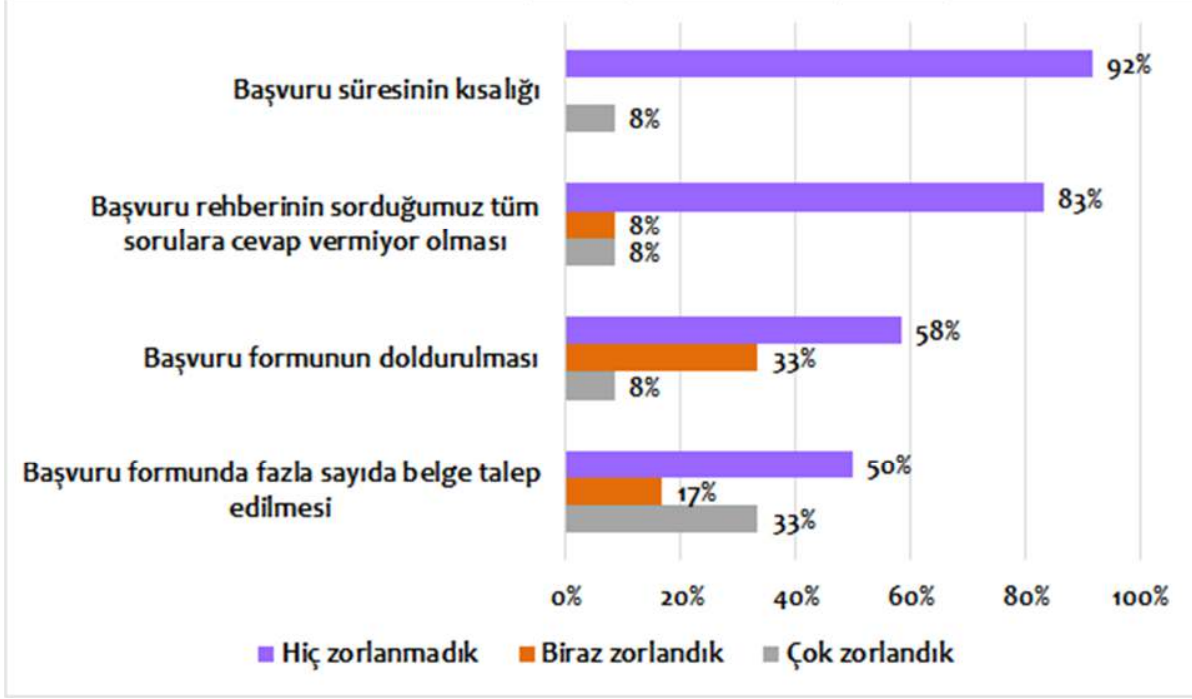
Anket ve mülakat çalışmaları ile programın başvuru ve proje yürütme süreçlerine dair yararlanıcıların zorlandığı alanların tespit edilmesi de amaçlanmıştır. Bu kapsamda süreçler ile ilgili detaylı sorulara anketlerde yer verilmiş, mülakatlarda da bu konular üzerine yararlanıcıların görüş ve önerileri alınmıştır. Program süreçleri ile ilgili olarak yararlanıcıların karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerilerine dair elde edilen bilgilere göre:

- Başvuru sürecinde talep edilen evrakların fazlalığından dolayı bazı evrakların hibe almaya hak kazanan kurumlardan başvuru aşamasından sonra istenmesi,
- Başvuru ve ilerleyen süreçlerde kullanılan KAYS sistemine yararlanıcı kurumdan sadece bir kişi tarafından giriş yapılabilmesinin zorluk yarattığı ve bunun ortadan kaldırılması adına proje yürütücünün KAYS üzerinde başka kullanıcılara da kullanım hakkı tanımlayabilmesi,
- Talep edilen evraklar ve proje detayları hakkında daha anlaşılır ve sade şekilde kurumlara bilgi verilmesi,
- Satın alma süreçlerinde proje içeriğine uygun olarak esneklik sağlanması önerilmiştir.

Yukarıda belirtilen önerilerden başvuru süreci ile ilgili olanlara paralel olarak, yararlanıcıların başvuru aşamasında en çok zorlandığı konular, başvuru formunda fazla sayıda belge talep edilmesi ve başvuru formunun doldurulması olmuştur. Elde edilen verilere göre yararlanıcıların büyük kısmının başvuru

süresini (11 kurum) ve başvuru rehberini (10 kurum) olumlu değerlendirdiği ve bu aşamalarda hiç zorlanmadıkları sonucuna ulaşılmaktadır (Şekil 9).

Şekil 9. Ankete Katılan Yararlanıcıların Program Başvuru Sürecine İlişkin Görüşleri, n=12

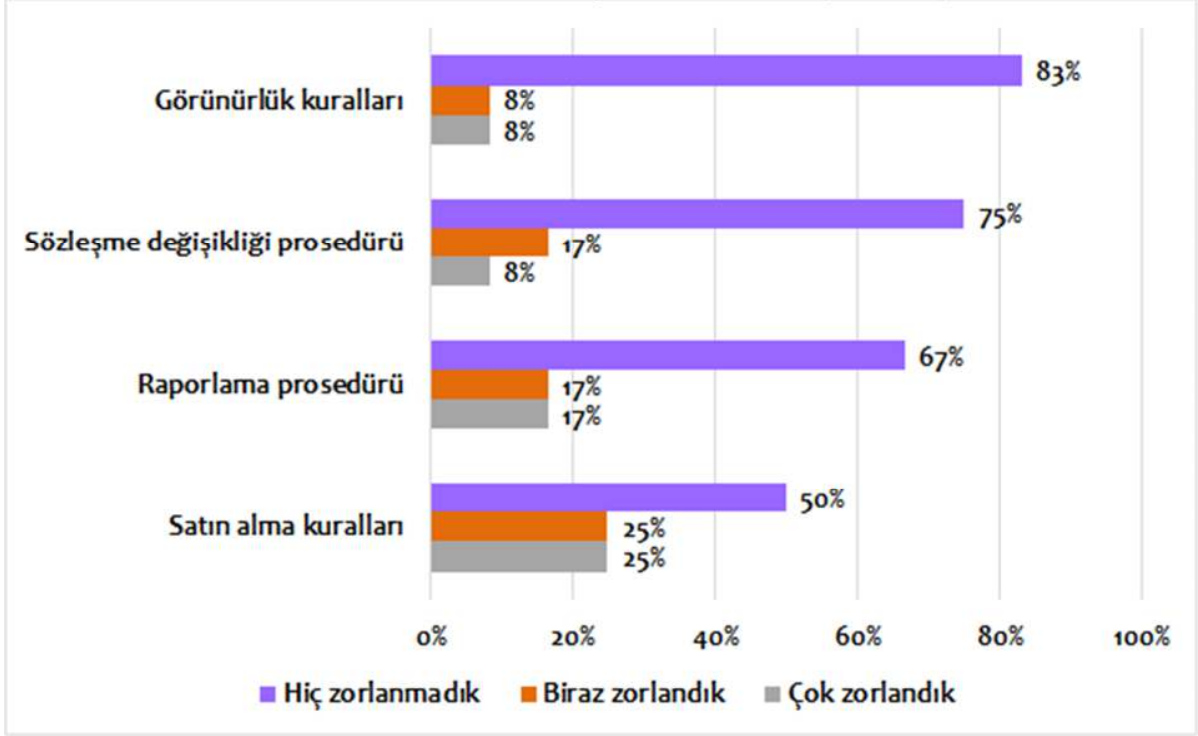
Kaynak: INOMER, Program Sonrası Değerlendirme Anket Uygulaması, 2020

Ankete katılan kurumlardan 3'ü, program başvuru ve yürütme süreçlerinde danışman desteği almış, 9 kurum ise almamıştır. Danışman desteği alan kurumlar, proje süreçleri ile ilgili yeterince bilgi sahibi olmadıkları ve projelerin sorunsuz şekilde yürütülmesi için bu hizmete ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir. Hizmet alan kurumların biri hariç tümü aldıkları hizmetten memnun kalmıştır. Bu hizmetten memnun kalmadığını belirten yararlanıcı ise danışmanın proje içeriği ile ilgili olarak yeterince açık ve net olmadığını dile getirmiştir.

Gerçekleştirilen mülakatlarda bir kurum Ajans tarafından talep edilen formatta KAYS'a yüklenmesi gereken evrakların kurumların ihtiyacına bağlı olarak birer örneklerinin paylaşılmasının süreci kolaylaştıracağını ifade etmiştir.

Anket katılımcılarının proje uygulama sürecine ilişkin de görüşleri alınmıştır. Buna göre yararlanıcıların yarısından fazlası görünürlük kuralları (10 kurum), sözleşme değişikliği prosedürü (9 kurum) ve raporlama prosedürü (8 kurum) aşamalarında hiç zorlanmamıştır. Buna göre süreci kolaylaştıran önemli faktörlerden birinin Ajans uzmanlarının desteği olduğu yararlanıcılardan biri tarafından dile getirilmiştir. Satın alma kuralları konusunda ise yararlanıcıların yarısı zorlandıklarını ifade etmiştir (Şekil 10).

Şekil 10. Ankete Katılan Yararlanıcıların Proje Uygulama Sürecine İlişkin Görüşleri, n=12

Kaynak: INOMER, Program Sonrası Değerlendirme Anket Uygulaması, 2020

3.3.3. Etkililik

2016 yılında uygulanan Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı'nda sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek üzere engelli, kadın ve genç işsizlerin sosyal ve ekonomik hayata katılımlarının sağlanarak yaşam kalitelerinin yükseltilmesi amaçlanmıştır. Program ile hedeflenen sonuçlara büyük oranda ulaşılmış ve programın bölge için etkili olduğu elde edilen bulgular ışığında görülmüştür. Buna paralel olarak anket katılımcılarının biri hariç tümü projeleri ile genel olarak amaçlarına ulaştıklarını belirtmiştir.

Yararlanıcılardan elde edilen bilgilere göre desteklenen projeler sayesinde elde edilen çıktılar aşağıda verilmiştir. Buna göre yararlanıcıların tümü projeleri sayesinde dezavantajlı bireylerin bilgi ve becerilerinin artırılması sayesinde sosyal ve ekonomik hayata katılımlarını sağlamıştır. Bunun yanı sıra yararlanıcıların en fazla elde ettiği çıktılar arasında eğitim, bilinçlendirme ve yaygınlaştırma faaliyetleri, ortak kullanım amaçlı sosyal merkez ve kadınlar için merkez veya atölye bulunmaktadır (Tablo 2).

Tablo 2. Anket Katılımcılarının Destek ile Elde Ettikleri Çıktılar, n=12

Çıktı	Çıktıyı Elde Eden Yararlanıcı Sayısı
Bilgi ve becerileri artırılarak sosyal ve ekonomik hayata katılımı sağlanan dezavantajlı bireyler	12
Sertifikasyonla belgelendirilmiş eğitim	7
Ortak kullanım amaçlı sosyal alan/merkez	7
Bilinçlendirme/yaygınlaştırma faaliyeti	7
Kadınlar için merkez/atölye	6
Girişimcilik odaklı/ İstihdama yönelik verilen eğitim	4
Çocuk veya gençler için merkez/atölye/destek odası	2
Yetiştirilen sosyal hizmet personeli	2
Yöresel ürün pazarı oluştu	1
Bağımlılıkla mücadele kapasitesi geliştirilen kurum	1
Engelli bireyler için merkez/atölye	1

Kaynak: INOMER, Program Sonrası Değerlendirme Anket Uygulaması, 2020

Ankete katılan yararlanıcıların %75'i (9 kurum) destek ile kurulan merkez, atölye, tesis veya hizmetlerin 2020 itibariyle de kullanılabilir durumda olduğunu belirtmiştir. İki projede COVID-19 salgını ve bir projede ise faaliyetlerin yürütülmesinde işbirliği yapılan kurumun desteğini kesmesi sebebiyle destek ile elde edilen çıktıların 2020 yılı itibariyle kullanılabilir durumda olmadığı ifade edilmiştir.

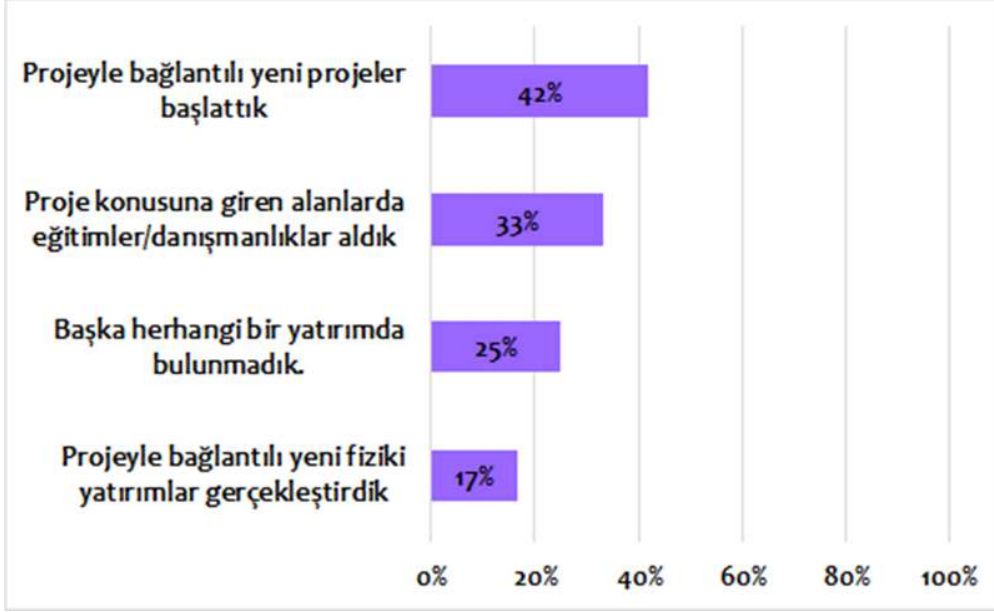
Kurumların yarısından fazlası (9 yararlanıcı) desteklenen projeleri sayesinde proje bütçesinin dışında finansal kaynak yaratarak başka girişimlerde bulduklarını ifade etmiş, dolayısıyla girdi artımsallığı elde etmiştir (Şekil 11). 3 kurum ise başka herhangi bir yatırımda bulunmadıklarını belirtmiştir.

Yararlanıcıların projeleri ile bağlantılı girişimlerine dair veriler aşağıda sunulmaktadır.

- 5 kurum tarafından projeye bağlantılı yeni projeler başlatılmış,
- 4 kurum tarafından proje konusuna giren alanlarda eğitim veya danışmanlık hizmeti alınmış,
- 2 kurum tarafından projeye bağlantılı yeni fiziki yatırımlar gerçekleştirilmiştir.

Yararlanıcıların finansal kaynak yaratarak proje çıktıları hakkında farklı girişimlerde bulunmaları aynı zamanda projeleri ile amaçlarına ulaşmaları ve çıktıların sürdürülebilirliğini sağlamaları konusunda önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir.

Şekil 11. Ankete Katılan Yararlanıcıların Finansal Kaynak Yaratarak Buldukları Girişimler, n=12

Kaynak: INOMER, Program Sonrası Değerlendirme Anket Uygulaması, 2020

Programdan yararlanan 9 kurum, program sayesinde kurumsal itibar ve prestijlerinin yükseldiğini ifade etmiştir.

Anket katılımcılarının büyük kısmı (9 kurum) destek almamış olsalardı projelerini hayata geçiremeyecekleri, diğer 3'ü ise geçirebilecekleri görüşündedir. Destekten yararlanılsaydı projelerini yine de hayata geçirebileceklerini belirten kurumlar projelerini öz kaynakları ile veya projelerinin daha uzun sürede, ertelenerek gerçekleştirilebileceğini düşünmektedir.

Program sayesinde yararlanıcılarda davranışsal artımsallık sağlandığı da görülmektedir. Anket çalışmasında yararlanıcıların biri hariç tümü yürütülen projelerinin kurumlarında yeni ve farklı bir uygulama, yaklaşım ya da davranışsal değişime neden olduğunu belirtmiştir. Bu kurumların tümü projeleri sayesinde kurumlarının proje yazma ve yönetme konusunda bilgi ve yetenek artışı sağladığı konusunda hemfikirdir. Ankete katılan 9'ar kurum ise hedef kitlelerinin ihtiyaçlarını daha iyi anlar ve analiz eder hale geldiklerini ve projeyi ilgilendiren alanda teknik bilgi ile yetenek artışı kazandıklarını dile getirmiştir. Yararlanıcıların yarısından fazlası (8 kurum) kurum dışı paydaşlarla işbirliklerinin ve iletişimlerinin güçlendiğini belirtmiş, kurum içi iletişime sağlanan katkı ise en az oranda karşılaşılan davranışsal değişiklik olmuştur (Şekil 12).

Şekil 12. Yararlanıcılarda Görülen Davranışsal Değişiklikler, n=12

Kaynak: INOMER, Program Sonrası Değerlendirme Anket Uygulaması, 2020

Elde edilen davranışsal artımsallık sonuçlarına göre, program kurumların proje kapasiteleri ve bu sayede ilerleyen zamanlarda yürütülecek projeleri bakımından önemli kazanımlar elde etmesini sağlamıştır.

3.3.4. Etki

Değerlendirmeler sonucunda programın tasarım aşamasında tespit edilen sorunların çözümüne katkı sağladığı sonucuna ulaşılmış, ortaya çıkan etkiler incelenmiştir. Proje çıktılarının bölgede yaygın bir etki alanı ve faydalanıcı kitlesi oluşmuş, dezavantajlı bireylerin sosyal ve ekonomik hayata katılımına katkı sağlanmıştır.

Bu kapsamda ankete katılan kurumlardan proje çıktıları ile ilgili olarak elde edilen bilgiler aşağıda sunulmuştur.

- Projeler ile aşağıdaki faaliyetler yürütülmüştür:
  - Yaşlılar için ev düzenlemeleri yapılmış, egzersiz ve akıl oyunları aktiviteleri düzenlenmiş ve bilinçlendirme faaliyetleri organize edilmiştir.
  - Bağımlılık konusunda görev alan personel kapasitesi geliştirilmiş, gençlere yönelik olarak bağımlılık konusunda eğitimler ve Isparta ilinde 44 mahallenin sakinleri için madde bağımlılığı bilgilendirme seminerleri düzenlenmiştir. Ayrıca madde bağımlısı bireylerin de oyuncu olarak yer aldığı farkındalık yaratmak amaçlı tiyatro oyunu sergilenmiştir.
  - Triko atölyesi kurularak patik üretimi gerçekleştirilmiş ve halı dokuma atölyesi, satış ofisi kurulmuştur. Halı dokuma konusunda Uşak-Dazkırı ve Hereke'ye ziyaretler gerçekleştirilmiş ve bir festivale katılım sağlanmıştır.

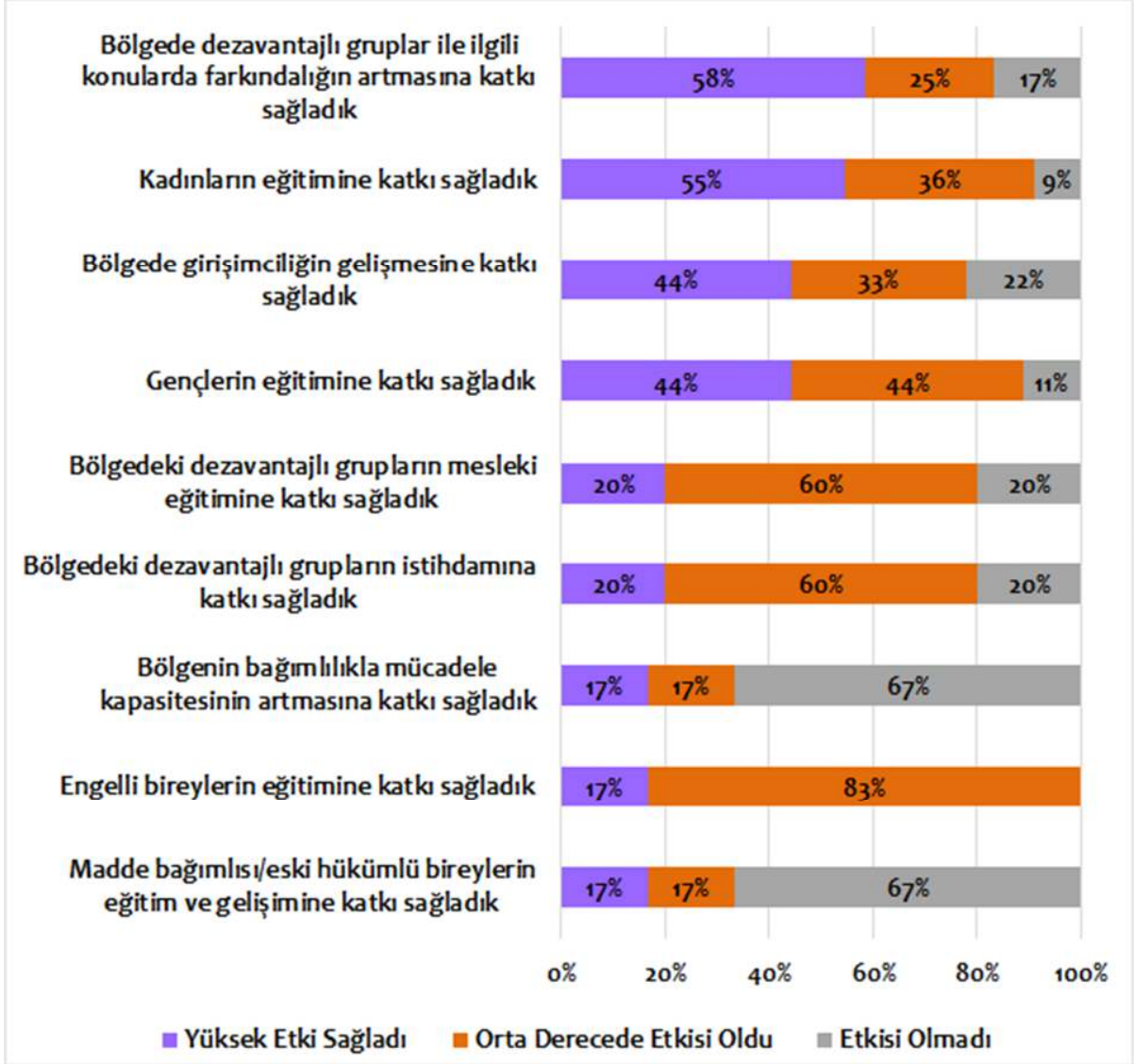

- Reçelhaneye kurularak kadınların ekonomik hayata katılımı sağlanmış; kadınlara yönelik gıda güvenliği ve iş yeri hijyeni eğitimleri düzenlenmiş; satış için web sitesi kurulmuş ve tanıtım faaliyetleri yürütülmüştür.
  - 4 ayrı meslek lisesinde öğrencilere girişimcilik eğitimleri verilmiş, 2 fuara katılım sağlanmış ve bilgilendirme faaliyetleri düzenlenmiştir.
  - Kadın danışma merkezi kurulmuş, bu merkezde kadınlara yönelik okuma-yazma eğitimleri verilmiş, çeşitli mesleki kurslar düzenlenmiştir.
  - Halk eğitim merkezi kursları açılmış ve sertifikalı eğitimler düzenlenmiştir.
  - Engelli bireylere yönelik olarak turistik tesislerde ön büro personeli olmaları; matbaa ve reklam ajanslarında grafik tasarımcı olmaları amacıyla eğitimler verilmiş ve eğitimler sonucunda dezavantajlı bireylerin ekonomik hayata katılımı sağlanmıştır.
  - Yöresel ürün satış merkezi ve kadın kooperatifi kurulmuş, girişimcilik ve hijyen eğitimleri verilmiştir.
- Yürütülen faaliyetlerden ve proje çıktılarında çok sayıda kadın, engelli ve genç yararlanmıştır. Elde edilen verilere göre:
    - 2017 yılında 32 yaşının evinde düzenleme yapılmış, çeşitli egzersiz ve akıl oyunları faaliyetlerine 50 yaşlı ve düzenlenen konferansa 200 kişi katılım sağlamıştır. Egzersiz ve oyunlara katılan yaşlı sayısı 2017 yılından sonra da devam etmiştir. 2018 ve 2019 yıllarında da 50'şer kişi bu aktivitelere katılmıştır. 2020 yılında ise COVID-19 salgını nedeniyle faaliyetlere ara verilmiştir.
    - Bağımlılık konusunda düzenlenen bilgilendirme ve farkındalık yaratma faaliyetlerinden 1.500'ü aşkın kişi faydalanmıştır.
    - Kurulan halı dokuma atölyesinden 2017, 2018 ve 2019 yıllarında 25 kişi yararlanmıştır. 2020 yılında COVID-19 nedeniyle faaliyetlere ara verilmiştir.
    - Kurulan reçelhaneden ve düzenlenen eğitimlerden 21 kadın yararlanmıştır.
    - Kurulan kadın danışma merkezinden yaklaşık 50 kadın doğrudan yararlanmış, yararlanıcıların aileleri ve çocukları da dolaylı olarak bu çıktıdan faydalandığı için merkezin etki alanı daha yaygın olmuştur.

Anket çalışması kapsamında projelerin bölgeye etkileri de incelenmiştir. Bu kapsamda yararlanıcılar projelerinin bölge için geçerli olan etkilerini değerlendirmiştir. Elde edilen sonuçlara göre projelerin bölgeye olumlu etkileri olmuştur. Uygulanan projeler sayesinde dezavantajlı gruplar ile ilgili konularda farkındalığın artmasına ve kadınların eğitime katkı sağlanması elde edilen en yüksek etkilerdir. Bunları, bölge girişimciliğinin gelişimine ve gençlerin eğitime sağlanan katkı takip etmiştir (Şekil 13).

Şekil 13. Projelerin Bölgeye Etkileri, n=12

Kaynak: INOMER, Program Sonrası Değerlendirme Anket Uygulaması, 2020

Yukarıda sunulan bilgiler ışığında programın bölge ve destek alan kurumlar için olumlu katkılarına olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Destek sayesinde bölge için ihtiyaç duyulan bilgilendirme, farkındalık yaratma ve yaygınlaştırma faaliyetleri ile istihdamın artması konusunda çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Proje çıktılarının günümüzde faaliyet göstermeye devam etmesi ve faydalanıcı sayılarının korunuyor olması sonuçlarından yola çıkarak programın bölge ihtiyaçlarına cevap verdiği söylenebilir.

Anket ve mülakatlarda yararlanıcılar, projelerin bölgeye etkilerini artırmak için;

- Projelerin devamı niteliğinde yapılacak yeni projelere Ajans'ın destek sağlamasını,
- Sosyal projelerde hedef kitle belirlenirken daha geniş etki alanının hedeflenmesini,
- Dezavantajlı bireylerin proje sonrasında elde ettikleri kazanımları devam ettirmeleri amacıyla motivasyon ve girişimciliğin devam ettirilmesini,

- Uygulanan projelerin yanı sıra bölgede bulunan kamu kurumlarının dezavantajlı bireylerin istihdamına yönelik daha fazla imkân sağlamasını önermişlerdir.

Önceki bölümde belirtildiği üzere, yararlanıcıların yarısından fazlası destek almamış olsalardı projelerini hayata geçiremeyeceklerini belirtmiştir. Bu veri ışığında değerlendirme yapıldığında programdan elde edilen çıktı, sonuç ve etkilerin önemli bir kısmının program olmasaydı ortaya çıkamayacağı anlaşılmaktadır. Buna göre programın bölge gelişiminde etkili olduğu sonucuna varılmaktadır.

3.3.5. Sürdürülebilirlik

Değerlendirme bulgularına göre, program sayesinde elde edilen etkilerin sürdürülebilir olduğu tespit edilmiştir. Yararlanıcıların büyük kısmı (10 kurum) projeye elde ettikleri kazanımların uzun vadede süreceğini düşünmektedir. Yararlanıcılar bunun sebebi olarak, proje çıktılarının aktif şekilde kullanıldığını, proje faydalanıcılarının geliştirdiği farklı satış yöntemleri sayesinde sürdürülebilirliğin sağlandığını, ekonomik ve sosyal hayata katılan bireylerin kazanımlarının uzun süreli olmasının beklendiğini ve etki alanının geniş olduğunu ifade etmişlerdir. Kazanımların uzun vadede sürdürülebilir olmayacağını düşünen yararlanıcılar ise bunun sebebi olarak, proje çıktılarının kullanılabilir olmamasını veya kazanımların sürekliliği için yeni projelere ihtiyaç duyulduğunu belirtmişlerdir.

Raporun 3.3.3. bölümünde detaylarına yer verildiği gibi yararlanıcılar program sayesinde davranışsal artımsallık da elde etmişlerdir. Kurumsal anlamda sağlanan davranışsal değişimler kurumlar için uzun vadeli birer kazanım olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda elde edilen kazanımlardan önemli bir tanesi yararlanıcıların proje yönetme kapasitelerindeki artıştır. Anketlerden elde edilen verilere göre programdan önce başka kurum/kuruluşların desteğinden faydalandığını belirten yararlanıcı sayısı 6 iken, programdan sonra bu sayı 7'ye yükselmiştir. Yakın dönemde uygulanan ve tamamlanan projelerin ardından kurumların tekrar proje yürütmüş olması olumlu bir sonuç olarak değerlendirilmektedir. 2016 yılında uygulanan program öncesinde kurumlar BAKA, KOSGEB, AB Fonları, Graduate Women International ve Ticaret Bakanlığı desteklerinden faydalanmış; destek programı sonrasında ise BAKA, AB Fonları, Akdeniz Belediyeler Birliği, Gençlik ve Spor Bakanlığı ve Ticaret Bakanlığı'na tekrar başvuru yapmışlardır. Özellikle kurumların Ajans desteklerine tekrar başvurmuş olması Ajans'ın bölgede cazibesini koruduğunu göstermektedir.

Gerçekleştirilen mülakatlarda da yukarıdaki sonuçlara paralel olarak, bölgede bulunan kamu kurumlarının sıklıkla proje yürüttüğü vurgulanmıştır. Bunun yanında projelerin yürütücülüğünün farklı personel tarafından yapılmasının ve proje ekibi kültürünün yaygın olmamasının bilgi ve tecrübe aktarımının gerçekleşmesine engel olduğu ifade edilmiştir. Buna göre, kurumlarda projelerin tek bir kişi sorumluluğunda olmaması, küçük de olsa proje ekiplerinin kurulmasının özendirilmesi ve projeler arası tecrübe paylaşımının yapılmasının sağlanması önerilmektedir.

Uygulanan program sonrasında yeni desteklere başvurmadıklarını belirten 5 kurum ise bunun sebepleri olarak, açılan destek programlarının finansal olarak cazip olmadığını, kurumun ihtiyaçlarına yönelik bir program açılmadığını veya yeni proje geliştiremediklerini ifade etmişlerdir.

Gerçekleştirilen değerlendirme çalışması kapsamında yararlanıcılardan Ajans'ın ilerleyen dönemlerde ne tür ve hangi konularda destek vermesinin bölge ve kurumların ihtiyaçları için uygun olacağı konusunda görüşleri alınmıştır. Sunulan öneriler şunlardır:

- Tarımsal kalkınmanın sürdürülebilir olması için tesis kurulum destekleri
- Dezavantajlı bireylerin ekonomik değer üretebileceği tesis ve atölyelerin kurulumu destekleri
- Mesleki eğitime yönelik destekler
- Eğitim alanında ve eğitimlerin kalitesini artırabilecek ekipman, atölye malzemeleri, uzaktan eğitim stüdyolarının kurulumu destekleri
- Dezavantajlı bireylerin yararlanacağı sosyal yapı ve mekânların geliştirilmesi destekleri
- Özel sektör ile kamunun işbirliğini artıracak destekler
- Turizm sektörünün geliştirilmesi konusunda destekler
- Üretilen gıda ürünlerinin işlenmesine yönelik destekler
- Çocuk ve gençlere yönelik destekler

Uygulanan anket çalışmasında yararlanıcıların BAKA'nın sunabileceği destekleri değerlendirmeleri ve 4'lü puan ölçeği temel alınarak puanlandırmaları istenmiştir. Buna göre yararlanıcılar tarafından en uygun bulunan destek türü hibe desteği olmuştur. Bunu mesleki ve teknik danışmanlık desteği, faizsiz kredi desteği ve faiz desteği izlemektedir.

Program çıktılarının sürdürülebilirliğinin sağlanması için duyulan ihtiyaçlar göz önünde bulundurulduğunda, son dönemde ülkemizi de etkisi altına alan COVID-19 salgınının proje çıktıları üzerinde herhangi bir olumsuz etkisinin olup olmadığı da araştırmaya dahil edilmiştir. Yararlanıcıların yarısı salgın sebebiyle toplu etkinliklerinin ve faaliyetlerinin durdurulduğunu belirtmiştir. Bunun yanında kadınların yöresel tarımsal ürünler üretmesini sağlayan bir projede ürünlere talebin artmakta olduğu ifade edilmiştir. Salgından en fazla etkilenen sektörlerden biri olan turizm sektörüne yönelik uygulanan bir projede ise bölgeye gelen turist sayısında yaşanan azalma ürünlerin satışının da azalmasına sebep olmuş; ancak üretici kadınlar özel siparişler alarak bunu telafi etmişlerdir.

Gerçekleştirilen anket ve mülakatlarda eğitim alanında gerçekleştirilen projelerin devamlılığını sağlamak ve mevcut COVID-19 etkilerinin en aza indirilmesi için uzaktan eğitimin destekleneceği ve yaygınlaştırılacağı her türlü imkânın değerlendirilmesine ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır.

4. Sonuç ve Değerlendirmeler

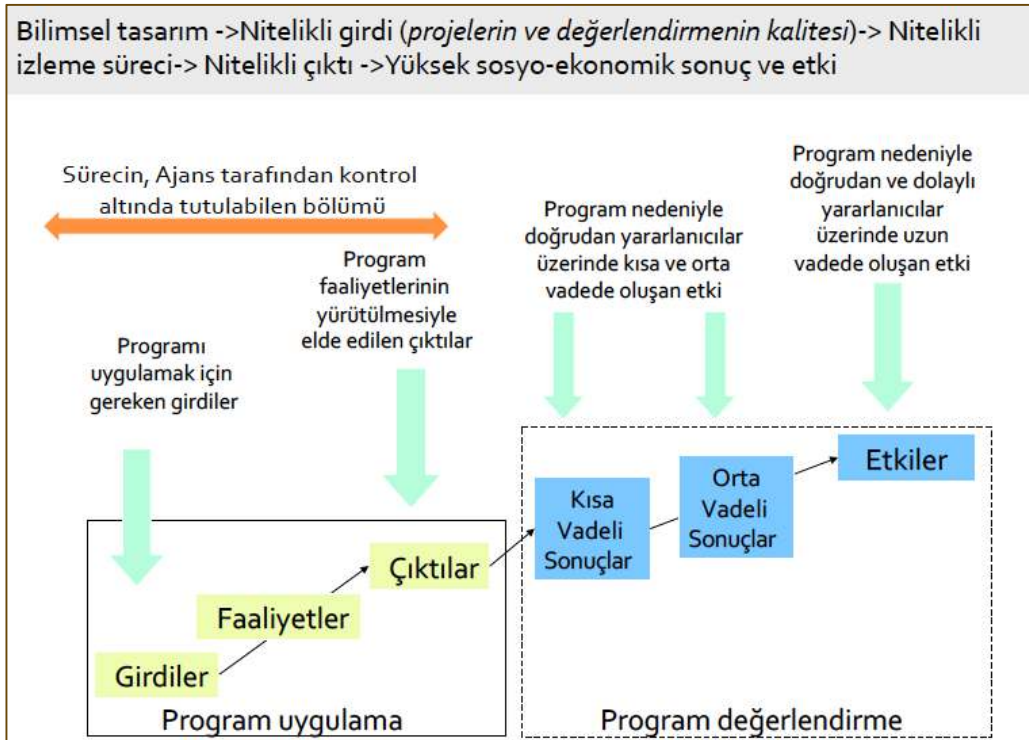
Çalışma kapsamında elde edilen veri ve bulgular, programın yararlanıcılar ile bölgenin ihtiyaçlarına uygun, ulusal önceliklerle uyumlu olduğunu ve başarılı şekilde yürütüldüğünü göstermektedir.

Programın kurumlara ve bölgeye önemli etkileri olmuştur. Program tasarımı ve süreçleri ile bölgedeki kurumların ve yararlanıcıların ihtiyaçları değerlendirilerek tespit edilen sonuç ve öneriler raporun bu bölümünde sunulmuştur.

Destek programlarının çok daha yaygın etkiye sahip olması, etkinlik ve verimliliğinin güçlendirilmesi amacıyla raporun önceki bölümlerindeki bulgulardan hareketle geliştirilen öneriler aşağıda sunulmaktadır. Öneriler geliştirilirken, uluslararası iyi uygulamalardan hareketle, konuya ilişkin kamu müdahalesi yaklaşımından yararlanılmıştır (Şekil 14). Buna göre, başarılı bir program,

- Bilimsel yöntemlerin kullanılmasıyla tasarlanır,
- En nitelikli projelerin oluşmasını ve başvurmasını sağlayacak unsurlar barındırır,
- Nitelikli bir değerlendirme sürecine sahiptir,
- İzleme süreci, projelerin başarıyla yürütülmesini ve hedeflenen nitelikli çıktıları üretecek şekilde sonuçlanmasını sağlayacak biçimde yürütülür,
- Arzu edilen çıktıların elde edilip edilmediğini, bunların hedeflenen sonuç ve etkileri ortaya koyup koymadığını tespit etmek amacıyla düzenli olarak değerlendirilir.

Şekil 14. Kamu Müdahalesi Yaklaşımına Göre Program Tasarım, Uygulama, İzleme ve Değerlendirme Mantığı

Kaynak: Elçi, Ş. Kamu Destek Programları Çevrimi, INOMER, 2014

İyi tasarlanmış bir programın girdileri ve uygulama süreci, uygulayıcı kuruluş tarafından kontrol altında tutulabilir. Hedeflenen sonuç ve etkileri elde edilebilmesi, uygulayıcı kuruluşun bu girdi kalitesini artırması ve uygulama sürecini başarıyla yürütmesine bağlıdır. Tüm bunlardan hareketle, Ajans'ın

program tasarımının, projelerin, değerlendirme ve izleme süreçlerinin niteliğini yükseltmesi, programın başarısını ve bölgenin kalkınmasına sağlayacağı katkıyı artıracaktır.

4.1. Sonuçlar ve Çıkarılan Dersler

Değerlendirme çalışması kapsamında elde edilen bulgular ışığında aşağıdaki ana sonuçlar çıkarılmıştır:

- 2016 yılında çağrısına çıkmış olan Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı, Onuncu Kalkınma Planı ve 2014-2023 Bölge Planı hedefleri ile doğrudan uyumludur.
- Program engelli, kadın ve genç işsizlerin sosyal ve ekonomik hayata katılımlarının sağlanarak yaşam kalitelerinin yükseltilmesine odaklanarak bölgenin ve bölgedeki hedef kitlenin sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarına hitap etmiştir.
- Programın amaç ve önceliği ulusal ve bölgesel planlar ile uyumlu olacak şekilde sade, açık ve anlaşılır olarak belirlenmiştir.
- Program çağrısı sonrasında Ajans tarafından bölge illerinin tümünü kapsayarak yaygın şekilde bilgilendirme faaliyeti yürütülmüştür. Bu kapsamda 24 farklı ilçede toplam 27 bilgilendirme toplantısı ve bölge illerinin merkez ilçelerinde 7 eğitim düzenlenmiştir.
- Programın finansal unsurlarından hibe miktarı ve destek oranı bölgenin ihtiyaçlarını karşılayacak düzeydedir. Bunun yanında ön ödeme yüzdesinin gelişmeye açık olduğu görülmüştür.
- Programın başvuru ve yürütme aşamalarında Ajans uzmanlarına erişim ve iletişim kolaylığı olumlu bulunmuştur.
- Programın en olumlu değerlendirilen aşaması sözleşme imzalama süreci, gelişmeye en açık süreç ise başvuru sürecidir.
- Program başvuru ve ilerleyen süreçlerinde kullanılan KAYS sistemi için geliştirilmeye açık alanlar olduğu tespit edilmiştir.
- Yararlanıcıların büyük kısmının projelerinde danışman desteği almamış olduğu görülmüştür. Bu durum, kurumların proje yürütme kapasitelerinin gelişmiş olduğunu göstermektedir.
- Destekten yararlanan kurumlar, projeleri sayesinde dezavantajlı bireylerin bilgi ve becerilerinin artırılmasıyla sosyal ve ekonomik hayata katılımlarını sağlamıştır. Bu durum program ile hedeflenen sonuçlara ulaşıldığını göstermektedir.
- Destek ile kurulan merkez, atölye, tesis veya hizmetlerin büyük kısmı 2020 yılı itibariyle de kullanılabilir durumdadır. Kullanılır durumda olmayan çıktılar ise en önemli sebebinin COVID-19 salgını olduğu anlaşılmaktadır.

- Program sayesinde kurumların proje yazma ve yönetme konusundaki bilgi ve yetenekleri artmıştır. Kurum içi iletişime sağlanan katkı ise gelişmeye en açık alandır.
- Uygulanan projeler sayesinde dezavantajlı gruplar ile ilgili konularda farkındalığın artmasına ve kadınların eğitime katkı sağlanması bölge için elde edilen en önemli etkilerdir.
- Yararlanıcıların büyük kısmı projeye elde ettikleri kazanımların uzun vadede süreceğini düşünmektedir. Bunun en önemli sebepleri, proje çıktılarının aktif şekilde kullanılması, proje faydalanıcılarının satış yaptığı sektörlerin gelişmesi, ekonomik ve sosyal hayata katılan bireylerin kazanımlarının uzun süreli olması ve etki alanının geniş olmasıdır.
- Yakın dönemde uygulanan bir program olmasına rağmen, program sonrasında da kurumların BAKA'ya destek başvurusunda bulunması Ajans'ın bölgedeki cazibesini koruduğunu göstermektedir.
- Kurumların yürüttüğü farklı projelerde proje yürütücülerinin arasında etkin bir iletişim ve bilgi alışverişi olmamasından dolayı öğrenme süreçleri yavaş gelişmektedir.
- Son dönemde ülkemizi de etkisi altına alan COVID-19 salgını sebebiyle toplu etkinliklerin ve faaliyetlerin durdurulmasına bağlı olarak proje çıktı faaliyetlerinde aksaklıklar yaşanmış; ancak bazı projelerin sonuçlarına da salgının etkileri olumlu olarak yansımıştır.

4.2. Öneriler

Programa dair geliştirme önerileri aşağıda sunulmuştur.

- Yararlanıcılar tarafından dile getirilen ve getirilemeyen ihtiyaçların, sorunların ve zorlukların düzenli olarak bilimsel yöntemlerle tespit edilmesi ve bu doğrultuda program tasarımlarının gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla, Ajans'ın tasarım öncesinde, hedef alınan kurumların ihtiyaçları konusunda kapsamlı araştırma faaliyeti gerçekleştirilmesi önerilmektedir.
- Program tasarımlarının, program etki yollarının belirleneceği bir değişim teorisinin⁷ hazırlanmasıyla gerçekleştirilmesi ve buradan elde edilen veriler ışığında performans göstergelerinin belirlenmesi izleme ve değerlendirme faaliyetlerinin verimliliğini artıracaktır.
- Program başvuru aşamasında kurumların belirlemiş olduğu performans göstergelerine ait hedeflerin "SMART" kriterlerine⁸ göre belirlenmesi proje hedeflerinin daha gerçekçi ve ölçülebilir olmasına katkı sağlayacaktır.

⁷ Değişim Teorisi, programın girdileri ve aktiviteleri ile öngörülen çıktı, sonuç ve etkilerinin ve de bunlar arasındaki ilişkisel yolların tespitini sağlayan bir tasarım aracıdır. Bu sayede programın hedefleri ile ortaya konması beklenen çıktı, sonuç ve etkiler ("neticeler") arasındaki ilişkiler tanımlanır; öngörülen neticelerin elde edilmesi için gereken kaynak ve aktivitelerin doğru belirlenmesi sağlanır; bunlar üzerinde etkisi olabilecek dış etkenler ve riskler belirlenir ve program uygulanırken dikkate alınmak üzere risk yönetim çerçevesi hazırlanır; programın izlenmesinde kullanılacak göstergeler, bunlara dair hedefler ve bu göstergelerin toplanması için gereken yöntemler belirlenir.

⁸ **SMART kriterleri:** İngilizce "Specific" (Belirli), "Measurable" (Ölçülebilir), "Attainable" (Erişilebilir), "Result-oriented" (Sonuç odaklı) ve "Time-bound" (Zamanla sınırlı) sözcüklerinin kısaltmalarından oluşmakta; kaliteli ve izlenip ölçülebilir hedeflerin belirlenmesini sağlamaktadır.

- Program performans göstergelerinin değişim teorisine bağlı olarak faaliyet, çıktı, sonuç ve etki sınıflandırmasıyla açık ve net biçimde ve birbirinden bağımsız olacak şekilde kurgulanması ve Program Kapanış Raporlarında kayıt altına alınması programın daha sağlıklı izlenmesini ve değerlendirilmesini sağlayacaktır.
- Program izleme verilerinin göstergelere bağlı olarak yıllar bazında zaman serileri oluşturacak şekilde toplanmasını sağlayacak bir sistemin kurulması; çıktı göstergelerine ait verilerin projelerin bitiminde, sonuç göstergelerine ait verilerin ise projelerin bitiminden en az 1 yıl sonra yararlanıcılardan alınması programların daha detaylı değerlendirilmesi ve bölgeye olan etkilerin daha verimli ölçülebilmesini sağlayacaktır. Bu aşamada hedefe ulaşılamayan performans göstergelerinde bunun sebeplerinin neler olduğuna dair verilerin de güncellenmesi önerilmektedir.
- Destek programlarının tanınırlığını ve duyuruların etkinliğini artırmak için basın ve sosyal medya kanallarının daha aktif kullanılması, bölgedeki kurum ve kuruluşlarla iletişimin artırılması önerilmektedir.
- Ajans destek programlarında daha önceki yıllarda uygulanan ön izleme sürecinin tekrar uygulamaya alınması konusunun değerlendirilmesi önerilmektedir.
- Başvuru sürecinde talep edilen evrakların fazlalığından dolayı bazı evrakların hibe almaya hak kazanan kurumlardan başvuru aşamasından sonra istenmesi hem başvuran kurumlar hem de Ajans için kolaylık sağlayacak bir çözüm olacaktır.
- KAYS üzerinde işlem yapabilen proje yürütücülerinin kurumlarında görev yapan başka personellere de kullanım hakkı tanımlayabilmesi projelerin başvuru ve yürütme aşamalarının kolaylaşmasını sağlayacaktır.
- Ajans tarafından talep edilen formatta KAYS'a yüklenmesi gereken evrakların birer örneğinin kurumlara program başında gönderilmesi önerilmektedir.
- Projelerin bölgeye etkilerini artırmak için programın devamı niteliğinde yeni destek programlarının açılması, sosyal programlarda daha geniş kitlelere hitap edilmesinin sağlanması, dezavantajlı bireylerin elde ettikleri kazanımları sürdürmeleri için belirli aralıklarla girişimcilik konusunda desteklenmeleri ve bölgede bulunan kamu kurumlarının dezavantajlı bireylerin istihdamına yönelik olarak daha fazla imkân sağlamanın değerlendirilmesi önerilmektedir.
- Kurumlarda proje ekibi kültürünün yaygınlaştırılması ve projeler arası tecrübe paylaşımının artırılması başvuru ve proje yürütme süreçlerinin kalite ve verimliliğini olumlu etkileyecektir.

Kaynaklar

- Onuncu Kalkınma Planı, T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014-2018
-
- Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, TR61 Düzey 2 Bölgesi Bölge Planı, 2014-2023
-

- Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı, 2016 Yılı Teklif Çağrısı Başvuru Rehberi
-
- Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2016 Yılı Mali Destek Programları Kapanış Raporu
-
- Elçi, Ş. (2014) Ar-Ge ve İnovasyon Destek Programlarının Değerlendirilmesi ve Etki Analizi, “Ar-Ge ve İnovasyon Programlarında Değerlendirme ve Etki Analizi”, R. Akpınar, ed.
-
- Elçi, Ş. Kamu Destek Programları Çevrimi, İNOMER, 2014
-
- Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği, T.C. Resmi Gazete, 27048, 8 Kasım 2008